

Armerte kvinner

- en skapelsesberetning i betong

Armerte kvinner

– en skapelsesberetning i betong

av Kjersti Bache



Til Palmer

Et renseanlegg å vise fram

– Vårt utgangspunkt på Union Bruk er produksjon av papir. Vi lager papir som brukes til aviser og pocketbøker. Produktene våre er nyttige og miljøvennlige – de kan gjenvinnes og gjenbrukes. Til framstillingen av

papiret benyttes fornybare ressurser, granvirke og vann, som finnes i store mengder i lokalmiljøet.

Dag Tørvold er administrerende direktør i en bedrift som ligger plassert midt i bysentrum i Skien.

– Det byr på ekstra utfordringer når det gjelder miljøtiltak overfor lokalbefolkningen. Bedriften har gjort store forbedringer på miljøsidene de siste 15 årene når det gjelder utslipp til luft og vann.

Det siste trinnet innen vannrensing er det nye renseanlegget på Smieøya. Prosjektet startet våren 1995, da tok vi kontakt med Kværner Water Systems. De hadde den teknologien vi ønsket, samt en løsning som var mindre plasskrevende enn de tradisjonelle anleggene.

– Vi visste at anlegget ville bli godt synlig fra byen,

A PURIFYING PLANT TO BE PROUD OF:

«Our main enterprise at Union Company is the production of paper. We produce paper for newspapers and pocket books. Our products are useful and environmentally desirable – they can be recycled and reused. Paper is produced from renewable resources, spruce logs and water, and both are found locally in large quantities.

Dag Tørvold is the managing director of Union Company, which is situated in the heart of the city of Skien.

«Extra challenges arise when ecology and the local population are concerned. The plant has made great environmental improvements during the past fifteen years concerning discharge into the air and water. The latest step in the cleaning of waste water is the new purifying plant at Smieøya. The project was begun in the spring of 1995 when we contacted Kværner Water Systems. They provided the needed technology as well as a less space-demanding solution than traditional facilities.

We were quite aware that the facility would be fully visible from the city, and we wanted our employees and the immediate environment to know that the purifying plant was a key part of the production process, that discharge water from Union Compa-

ny was being treated properly.»

When Dag Tørvold was satisfied with the architectural design, the question arose: Should something be done to enhance the new facility?

The idea of an artistic decoration materialized. Should the building be subdued, should it be integrated, should reliefs be used? The artistic consultant of Skien County Council, Günter Winkelmann, offered to find artists for the project.

«Marit Benthe Norheim presented a model and estimates for five figureheads which would be a part of the building itself. Then it was only to get going! There were many who must have been surprised that I decided so quickly», Dag Tørvold adds. «But I liked the idea and I was impressed by how well prepared she was. It was obvious that she was aware of the considerable practicalities that lie behind an artwork. It was in the nick of time.»

«Is art useful?» he asks. «Could we have used the money for something else?»

After a pause he adds:

«I have actually given my answer.»

Figureheads it became.

og vi ønsket at våre ansatte og nærmiljøet skulle vite at renseanlegget er en sentral del av produksjonsprosessen. At avløpsvannet fra Union Bruk blir behandlet på en skikkelig måte.

Da Dag Tørvold så at arkitekten hadde gjort et godt design-arbeid, kom spørsmålet: Skal vi gjøre noe som virkelig hever anlegget?

Idéen om en kunstnerisk utsmykning ble til. Skulle man dempe bygget, integrere det, lage relieffer? Kunstnerisk konsulent for Skien kommune, Günter Winkelmann, tilbød seg å finne kunstnere til oppgaven.

– Marit Benthe Norheim kom med modell og beregninger for fem gallionsfigurer som skulle være en del av selve bygget. Da var det bare å knekke til! Mange ble nok overrasket over at jeg bestemte meg så fort, legger Dag Tørvold til. – Men jeg likte idéen, og jeg var imponert over hvor godt hun hadde forberedt seg. Hun hadde åpenbart blick for at det ligger en betydelig praktisk side bak et kunstverk. Det var bare tiden og veien.

– Er kunst nyttig? spør han. – Kunne vi brukt pengene til noe annet?

Så sier han etter en pause:

– Jeg har egentlig gitt mitt svar.

Det ble gallionsfigurer.



Bringer en ny dimensjon

Arkitekt Lars Gabrielsen i Arkitektkontoret Børve og Borchsenius A/S var godt i gang med tegningene til renseanlegget da han ble presentert for idéen med gallionsfigurene.

– Jeg følte at det var viktig å være så åpen som mulig, selv om jeg i begynnelsen var usikker på hva jeg mente om løsningen.

Intensjonen var å dempe anlegget ned visuelt. Lars Gabrielsen var redd en ekspressiv kunstner ville trekke for mye oppmerksomhet mot anlegget.

Han førte en kamp for å få bygge i teglstein. Benthe ville gjerne ha betong som byggemateriale.

– Det er et av de mest problematiske prosjektene jeg har vært borti. Hensynet til det funksjonelle, bybildet og skulpturene. Men det utviklet seg til å bli en spennende prosess. Jeg er imponert over den intensiteten og kraften Benthe la for dagen, og resultatet fungerer bra. Gallionsfigurene bringer en ny dimensjon inn i et industrielt miljø, sier Lars Gabrielsen.

I ettertid synes han ikke anlegget ble så dominerende. Figurene gjør kanskje heller for lite av seg fra veien?

– Summa summarum er anlegget og den kunstneriske utsmykningen blitt en spennende helhet.

A NEW DIMENSION ENTERS: The architect Lars Gabrielsen, with Arkitektkontoret Børve and Borchsenius A/S was well under way with drawings for the purifying plant when he was presented with the idea of the figureheads.

«I felt that it was important to keep as open a mind as possible, although initially I was uncertain as to how I actually felt about the solution.

The intention was to subdue the building visually. Lars Gabrielsen was afraid that an expressive artist would attract too much attention to the plant.

He fought for the use of brick as building material. Benthe preferred concrete.

«It is one of the most problematical projects in which I have been engaged. Consideration for the function, to fit into the cityscape and the sculptures. But gradually it developed into a very exciting process. I am impressed by the intensity and forcefulness shown by Benthe and the result functions well.

In retrospect he thinks that the plant did not become as dominating as had been feared and rather that the figures perhaps do not show up well enough from the road.

«The plant and its artistic decoration emerges as an exciting entity.»

FROM IDEA TO TECHNIQUE AND NUMBERS: The Skien artist Marit Benthe Norheim is invited to propose an idea for the decoration of the Union Company's new purifying plant. Her meeting with the managing director, Dag Tørvold, leaves her with one main impression: He is proud of this project. She notes that the company is putting more into the biological purifying plant than is required by the authorities.

She receives the architectural drawings – and she is free to choose. The decoration can be a part of the building or stand beside it. But Benthe thinks it would be difficult to compete with the functionalistic construction. It has to be something that relates to the reactors.

Follum Factories in Hønefoss has a similar plant. Ole Petter Løbben shows her around. He speaks about the tiny organisms which take care of the cleaning process. One impression takes root. He has spoken about the micro-organisms as though they were pets – pets which must sleep, eat and receive sufficient oxygen to do their job.

Benthe is standing underneath one of the reactors at Follum. The upper part is held in place by consoles. This catches Benthe's attention. The consoles

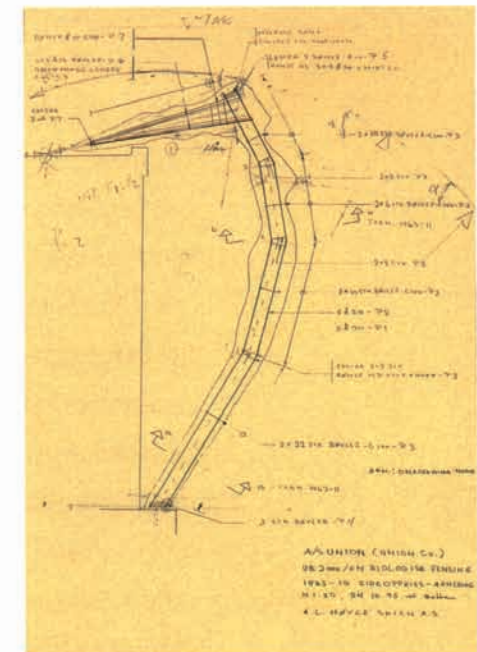
Fra idé til teknikk og tall

Skien-kunstneren Marit Benthe Norheim blir invitert til å komme med en idé som skal smykke Unions nye renseanlegg. Hun møter administrerende direktør Dag Tørvold, og ett inntrykk fester seg: Dette prosjektet er han stolt av. Hun merker seg at bedriften legger mer enn de er pålagt av myndighetene i det biologiske renseanlegget.

Hun får overrakt arkitekt-tegningene – og hun får fritt valg. Utsmykningen kan høre til bygget eller stå ved siden. Men det vil være vanskelig å ta opp konkurransen med det funksjonelle bygget, tenker Benthe. Det må bli noe som står i forbindelse med reaktorene.

Follum fabrikk på Hønefoss har et lignende anlegg. Ole Petter Løbben viser henne rundt. Han forteller om de små organismene som tar seg av opprensningen. Ett inntrykk fester seg: Han snakker om mikroorganismene som om de skulle være kjæledyr – som må sove, spise og få tilstrekkelig oksygen for å gjøre jobben sin.

Benthe står under en av reaktorene på Follum.



Toppdelene blir holdt på plass av konsoller. Benthess oppmerksomhet er fanget. Konsollene opp fra de runde tankene minner henne om en skipsbaug.

Idéen kommer på et øyeblikk: Gallionsfigurer!

Men bør hun ikke arbeide mer? En idé kan ikke komme så lett. Hun tenker på Tørvold som hadde vært så stolt. Hun tenker på det biologiske renseanlegget som Unions flaggskip.

– Gallionsfigurer er som oftest frodige kvinneskikkelser. Jeg begynte å lese om symbolene rundt dem. De er voktere, som skal passe på at ferden når sitt mål. Det er et sterkt uttrykk i de gamle, folkelige utskjæringer. De ble stort sett utført av lokale treskjærere.

– Kvinnene er gjerne mytiske figurer. Jeg husker et lite avsnitt fra en Karen Blixen-bok, om kona til en sjømann som var sjalu på gallionsfiguren på skuta hans. Hun var så frodig og flott!

Benthe har bestemt seg. Hun får laget en modell av anlegget. Figurene må ikke være så store at de dominerer bygget, og ikke så små at de forsvinner. Heldigvis har Benthe Palmer. Faren hennes er pensjonert ingeniør og kan bistå med de tekniske beregningene, sammen med byggeteknisk konsulent fra A.L. Høyer, Trond Ellingsen, og bygningsingeniør og venn Knut Grønli.

rising up from the round tanks remind her of the prow of a ship.

The idea comes like a flash: Figureheads!

But should she not work on it a bit more? An idea cannot be born so easily. She thinks about Tørvold and his pride in the project. She thinks about the biological purifying plant as Union's flagship.

«Figureheads are usually full-bodied, vigorous female figures. I began to read about the symbolism surrounding them. They are guardians who assure a safe passage.»

«There is great expressiveness in the old popular wood carvings. I remember a short passage from a Karen Blixen book. It was about the wife of a seaman who was jealous of the figurehead on his ship. She was so shapely and beautiful!»

Benthe has made up her mind. She has a model made of the plant and works from the idea of having the figureheads spring from the consoles, continue upwards and then be fastened by their hair.

The figures must not be so large that they dominate the building and not so small that they vanish into the background. Luckily Benthe has Palmer. Her father is a retired engineer and can help with the technical calcu-

lations with the technical consultant from A.L. Høyer, Trond Ellingsen and the constructional engineer and friend Knut Grønli.

The time has come. Union is to approve Benthe's figureheads. They have become five ladies in concrete and each is six metres tall! Benthe is nervous. Union can back out.

At the meeting on September 14, 1995 it was decided that the figureheads were to go up! The top management in the Union Company was enthusiastic about them. Now it is Benthe's turn to be uneasy.

«Suddenly I realized that I would have to plan everything advance. The planning almost killed me. I had to say to my father, 'You must explain everything to me once more! I haven't gone through four years at engineering university.»

She had to have her papers ready for technical discussions with professionals. Benthe really feels that she is going through a tough school.

«I wondered whether this could ever become sculpture. Everything was desk work and telephones, technical figures and data. I wanted to call out, 'Hello! This concerns something more than mere technicalities. I have an idea I want to realize!'»

Tiden er inne. Union skal godkjenne Benthess gallionsfigurer – som er blitt til fem damer i betong, hver på seks meter! Benthe er nervøs. Union kan trekke seg. Palmer sover ikke natten før det avgjørende møtet. Han er bekymret.

– Benthe, du må lage et alternativt forslag!

– Nei, pappa, jeg har bestemt meg, sier hun bestemt.

På møtet den 14. september 1995 blir det avgjort at gallionsfigurene skal opp! Ledelsen i Union er begeistret. Nå er det Benthess tur til å bli urolig.

– Plutselig forsto jeg at jeg måtte planlegge alt på forhånd. Jeg har alltid tatt de tekniske problemene når tida er inne. Planleggingen holdt på å slå meg helt ut. Jeg måtte si til pappa: Du må forklare meg alt én gang til! Jeg har ikke gått fire år på ingeniørhøgskolen.

Hun må ha papirene klare til tekniske diskusjoner med fagfolk. Det blir måneder med intenst skrivearbeid og målinger. Benthe føler virkelig at hun går en hard skole.

– Før har jeg startet med det fysiske arbeidet umiddelbart. Nå var alt bare skrivearbeid og telefoner, tekniske tall og data. Jeg hadde lyst til å rope ut: Hallo! Dette handler om annet enn bare teknikk. Jeg har en idé jeg vil realisere!

Skotfos Bruk – en forelskelse

Fem svære gallionsfigurer. Alle skal være på seks meter. Hvilke tak er høye nok for så store damer?

Unions innkjøpsdirektør Magnar Brekka og Benthe drar på befarings for å finne et arbeidssted. To små personer står i store, tomme lagerhaller og kikker i taket. Vil det bli plass?

Benthe opplever alle hallene som kalde og upersonlige. Hun er nesten lettet når den ene etter den andre viser seg ikke å være stor nok. Hva med et skipsverft? undrer Brekka. Men det nærmeste er i Kragerø, og det er langt unna for Benthe som skal hente og bringe datteren Tonje på barneskolen i Skien.

Unions gamle fabrikklokaler på Skotfoss kan være en mulighet. Benthe har likt seg der siden hun vokste opp i Skien. Stedet med den merkelige stemningen.

Historien sitter i bebyggelsen. Den ruvende, gamle fabrikken og direktørboligen i vemodig forfall føltes som et magisk område.

– Da vi kom inn i de tomme lokalene i det gamle delelageret på Skotfoss, kjente jeg at dette var riktig! Det var kjærlighet ved første blick. Et langt,

SKOTFOS WORKS – A LOVE AFFAIR: Five enormous figureheads. Each is to be six feet high. Where is there a high enough ceiling for such tall ladies?

Magnar Brekka, Union's director in charge of purchasing, and Benthe set out on a search for a workplace. Two small human figures stand looking upwards in large empty warehouses. Will there be enough space?

Benthe finds all the warehouses cold and impersonal. She is almost relieved when one after the other they prove to be too small. What about a shipyard, Brekka wonders. The closest one is in Kragerø, but that is too far away for Benthe who takes and fetches her daughter Tonje, who is at primary school in Skien, every day.

Union's old factory buildings at Skotfoss might be a possibility. Having grown up in Skien, it is a place Benthe is fond of; the place with the strange atmosphere. History is imbedded in the buildings. The towering old factory and the director's house in a sad state of dilapidation give the area a magic feeling.

«When we went into the empty premises in the old storage hall at Skotfoss, I knew that it was just right! It was love at first sight. A long empty space still filled with old machine parts. Endless shelves holding strange

Delelageret på gamle Skotfos Bruk er en vakker, gammel industribygning med sjel.



– Søylerrekka midt i rommet ville være perfekt. Annenhver stolpe kunne støtte en gallionsfigur.

Unions gamle fabrikk-lokaler på Skotfoss var en mulighet. Stedet med den merkelige stemningen.



tomt rom. Likevel fullt av gamle maskindeler. Hyllemeter på hyllemeter med pussige metalltingester. Det var som å komme rett inn i en autentisk industristemning fra tretti-tallet. Søylerekka midt i rommet ville være perfekt til figurene. Annenhver stolpe kunne støtte en gallionsfigur.

– Jeg sa med en gang at her vil jeg gjerne være. De grå metallhyllene, de brune merkelappene i papp med uforståelige numre. Det var godt å gå her og bare ta det inn. Kikke på de falmede lappene, ta ut delene og veie dem i handa. Være en del av alt uten å bruke det.

Det gamle delelageret har stått tomt siden 1987. Kontoret bak de store glassvinduene ytterst i hallen ser ut som om det ble forlatt dagen før – i all hast. Permene med bedriftsinformasjoner står i pinlig orden. Regnemaskinen er nedstøvet. Sprø konvolutter med Union-logo på ligger i solide treskuffer. De gamle kontorstolene er slitt etter utallige kjeledressromper.

metal objects. It was like entering into an authentic industrial setting from the thirties. The row of columns down the middle would be perfect for the figures. Every other column could support a figurehead.

I said right away that this was the right place for me. The grey metal shelves, the brown cardboard labels with illegible numbers. It was good to walk around and simply soak it all in. To glance at the faded labels, to pick up the parts and weigh them in my hand. To be a part of it all without using it.»

The old parts storeroom has stood empty since 1987. The office behind the large glass windows at the far end of the hall looks as though it must have been evacuated yesterday – in all haste. The post-binders filled with company information stand in painful neatness. The office chairs are worn from countless overall-clad bottoms.

NOT PROBLEMS – JUST POSSIBILITIES: «When I stood there in that huge hall with the papers in my hands, I felt horribly powerless.»

Benthe has her hall. But it is gapingly empty and suddenly she sees all the work that lies before her – all at once. Palmer and Knut Grønli, the man Benthe calls «the concrete oracle», again become her helpers.

«Knut always thinks creatively. He says that there are no problems, only solutions», says Benthe thankfully.

«Now, let's sit down and talk. I realize how you are feeling», says Knut. «You are about to start on an enormous project and suddenly you see the whole picture. But a huge project is actually only many small ones. The important thing is to set up a clear plan of everything that is needed to get started. We have to make a plan of action.»

Knut Grønli had had a stroke the previous summer and as a result has been forced to take it easy. He pulls out his large rough book with the squared paper and helps Benthe to set up an exact plan with deadlines. The building foreman from Union Rolf Krog, the consultant from A/L Høyer, Trond Ellingsen, Magnar Brekka, Benthe's father, Palmer, Benthe and Grønli himself are each given a column.

Ikke problemer – bare muligheter

– Da jeg sto der i den svære hallen med papirene i handa, følte jeg meg grusomt maktesløs.

Benthe har fått sin hall. Men den er gapende tom, og plutselig ser hun alt som skal gjøres – på én gang. Palmer og han Benthe kaller «betong-orakelet», Knut Grønli, blir igjen hjelperne.

– Knut tenker kreativt hele tida. Han sier at det finnes ikke problemer bare løsninger, sier Benthe taknemlig.

– Nå setter vi oss ned og snakker, for nå skjønner jeg hvordan du har det, sier Knut.

– Du skal til med et enormt prosjekt, og plutselig ser du alt på en gang. Men et stort prosjekt er egentlig bare mange små. Det som er viktig er å sette opp en tydelig plan over alt som skal til for å komme i gang. Vi må lage en framdriftsplan.

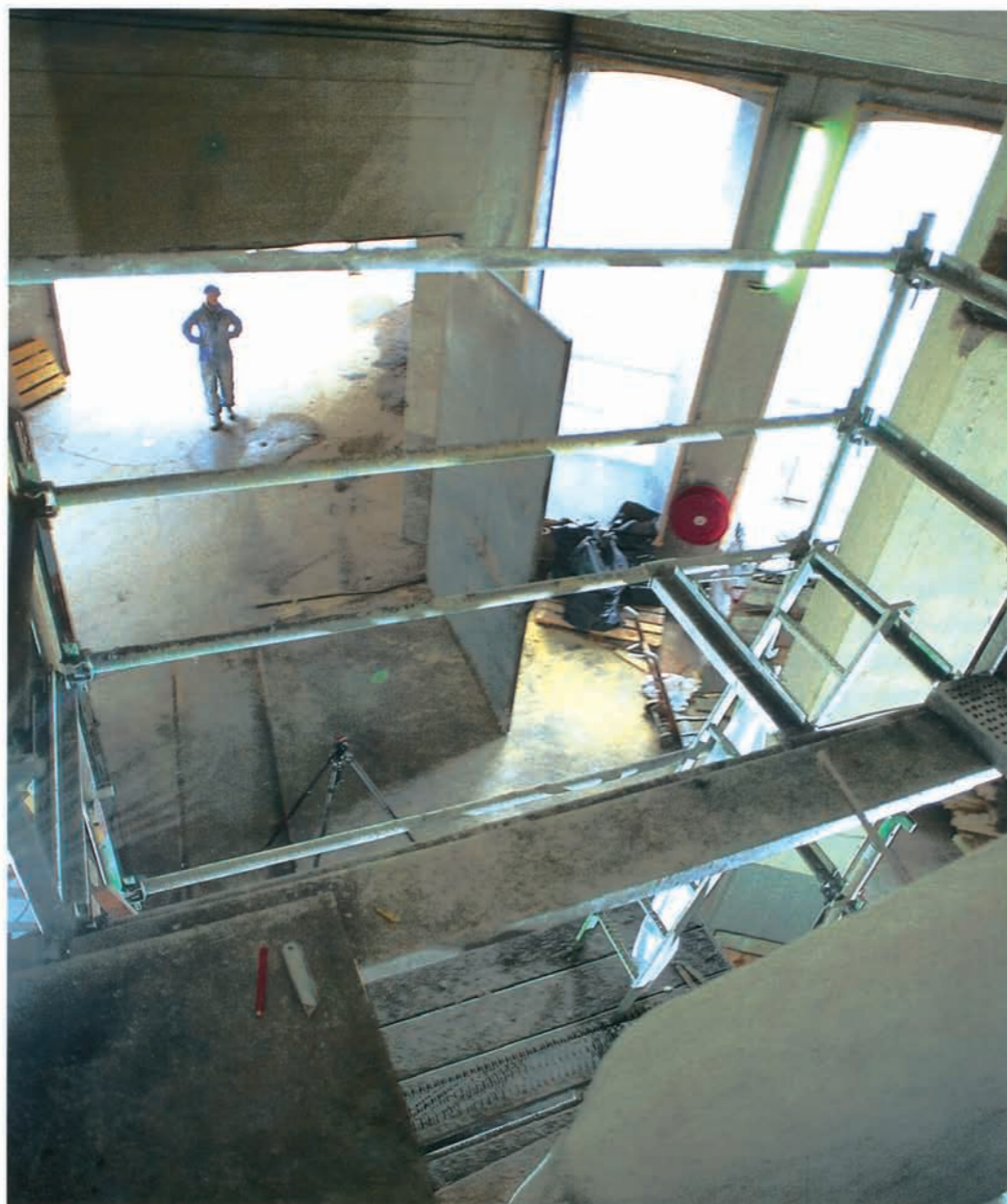
Knut Grønli fikk blodpropp i hjernen sommeren før, og har måttet ta det med ro etterpå. Han trekker fram den store kladdeboka si med rutepapir, og hjelper Benthe med å sette opp en nøyaktig plan med tidsfrister, der byggeleder Rolf Krog fra Union, konsulent Trond Ellingsen i A.L. Høyer, Magnar Brekka, Palmer, Benthe og han selv får hver sin rubrikk.



Hyllemeter på hyllemeter med de snodigste metall-tingester, og ringpermer.



– Da jeg sto der i den derre kjempehallen med papirene i handa, følte jeg meg grusomt maktesløs.



Mye skal vurderes. Først må det bores hull i gulvet for å se om det vil være tykt nok til å bære fem ganger ni tonn. Og hvordan skal skulpturene lages?

Tre framgangsmåter blir vurdert. Blant annet å sprøyte betongen til armeringen opp mot en vegg. Vil det lønne seg å legge inn isopor for å lette skulpture-

There is much to be considered. In the first place, holes must be drilled in the floor to make sure it is solid enough to carry the weight of five times nine tons. And how were the sculptures to be made?

Three methods are considered. Among them to spray the reinforcing concrete

up against a wall. Would it be worth while to imbed isopor to reduce the weight of the sculptures? After thorough investigation and consultations with various experts, it is decided to cast the figureheads in reinforced formwork.

The planning requires an enormous administration. Many are sceptical. When Benthe becomes desperate she turns to Knut Grønli.

«Don't listen to everybody. They mean well, but remember that all of their opinions are based on their own premises. You must not be impatient at this point, because the planning is the most important thing. Don't make any decisions that are not absolutely necessary!»

There are times when the experts are in doubt.

«Of course it will work, everything works», says Knut.

From the very beginning they must decide how the figureheads are to be transported out of the hall. Strong objections arise.

«Of course it will work», says Knut. Then he begins to doubt it himself.

He goes to work with paper and dividers. Everyone is sure that the long hair will hit the ceiling when the figures are taken down. But the figures will not twist from the middle, but from



nes vekt? Etter nøye vurderinger med forskjellige fagfolk bestemmer de seg for å støpe gallionsfigurene i en forskaling med armering i.

Planleggingen krever en enorm administrasjon. Mange er skeptiske. Når Benthe blir fortvilet, går hun til Knut Grønli.

– Ikke hør på alle. De er velmenende, men alle tenker ut ifra sitt ståsted. Du må ikke være utålmodig på dette stadiet, for planleggingen er det viktigste.

Flere ganger tviler fagfolkene.

– Det er klart det går, alt går, sier Knut.

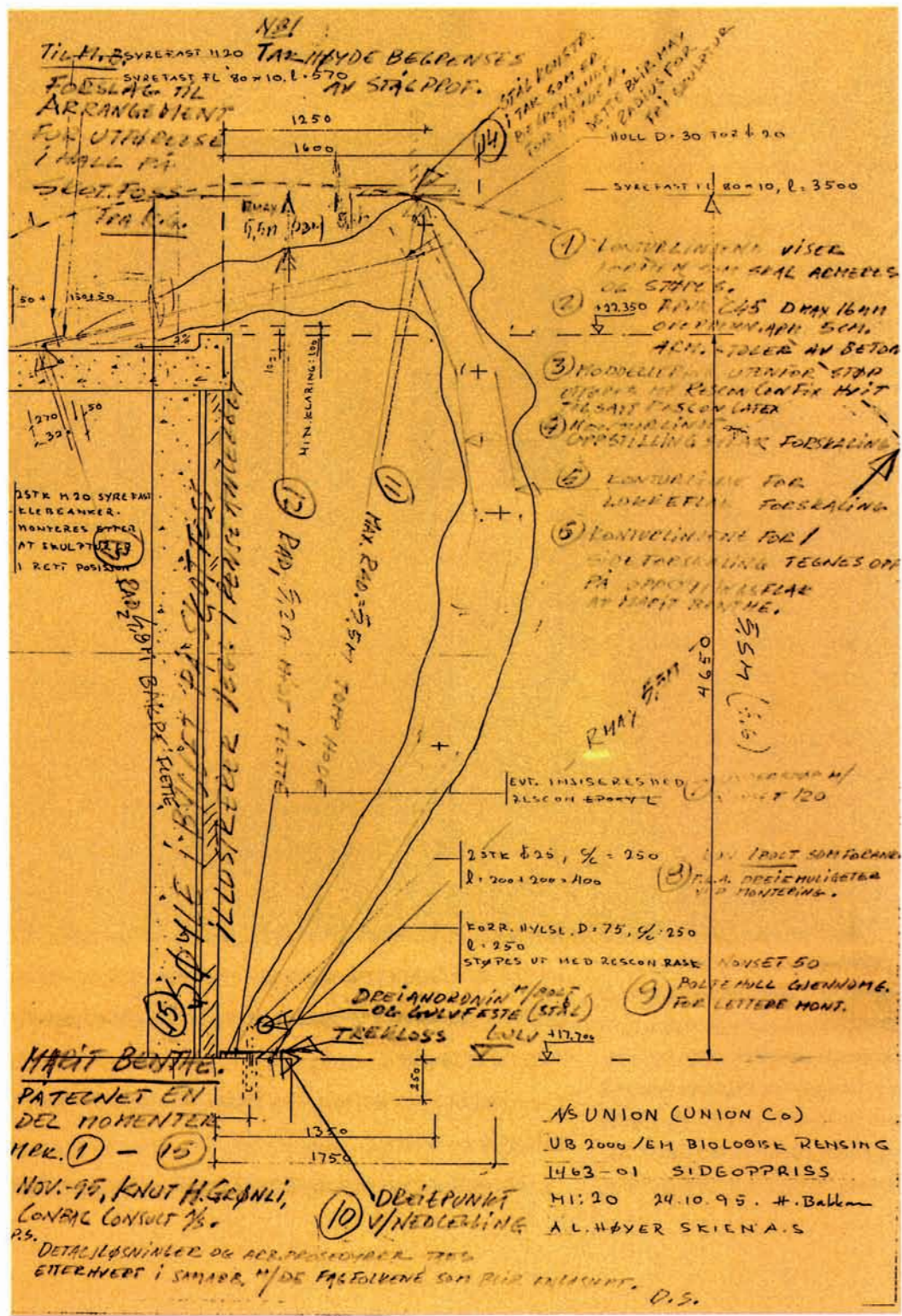
Allerede i begynnelsen må de bestemme hvordan gallionsfigurene skal fraktes ut av hallen. Motforestillingene er sterke.

– Det er klart det går, sier Knut. Så begynner han å tvile selv.

Da setter han seg ned med papir og passer. Alle



– Knut Grønli tenker kreativt hele tida. Han sier at det finnes ikke problemer, bare muligheter.



Knut Grønli trekker fram den store kladdeboka si, og hjelper Benthe med å sette opp en tydelig plan.

the foot. He cuts out a figurehead in cardboard and takes it with him to the office of Krog, the building foreman «The desk pad represents the roof», says Knut. He sticks a pin in the foot of the figure.

«Twist!» he says, and Krog obediently twists the figure.

«Did it touch the roof?» asks Knut.

«No», answers Krog.

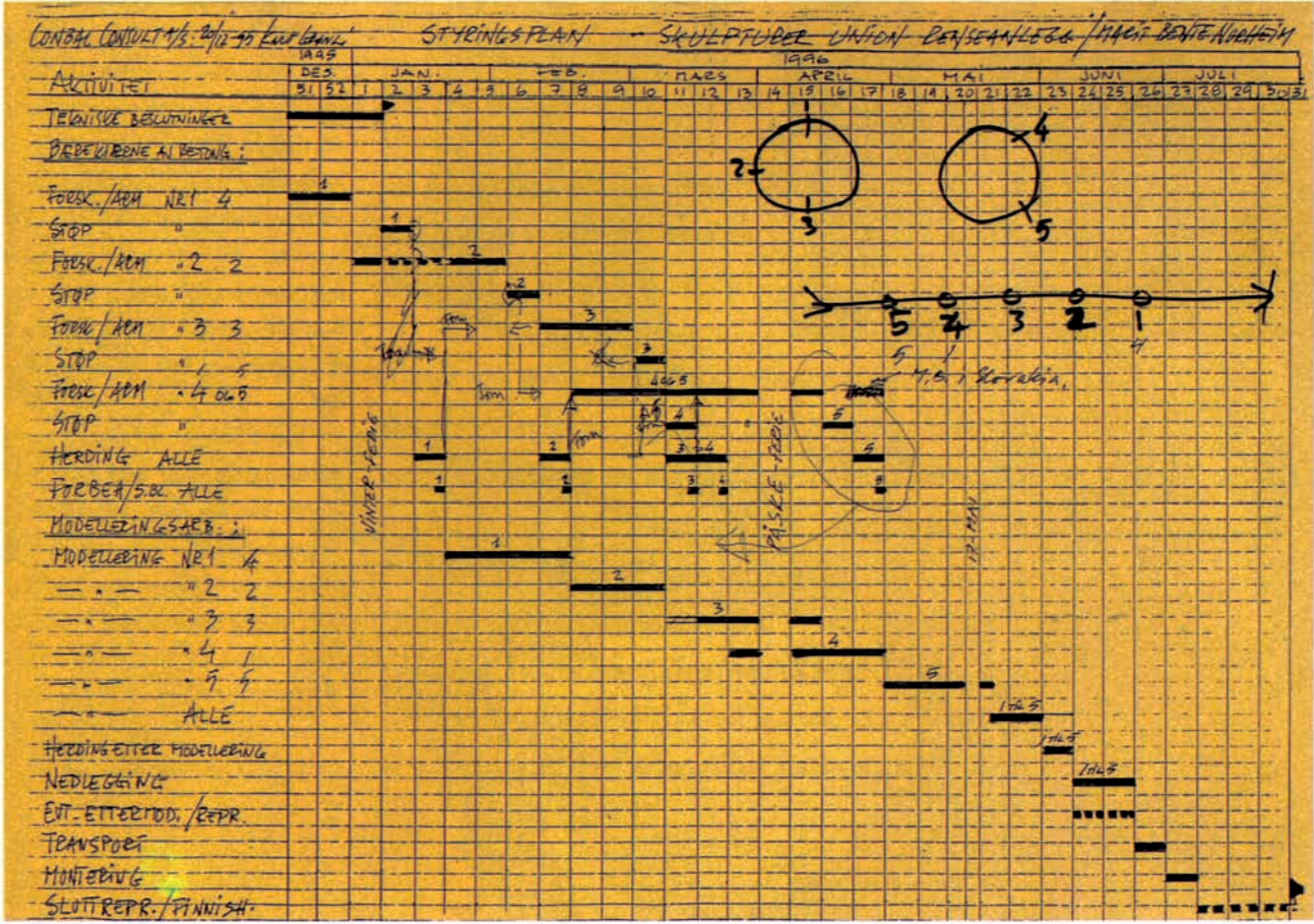
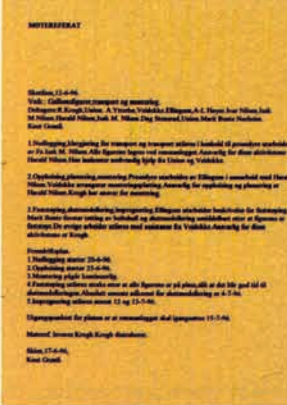
trodde flettene ville slå i taket når figurene skulle ned. Men figurene ville ikke dreie fra midten, men fra foten. Han klipper ut en gallionsfigur i papp og tar den med ned på kontoret til byggeleder Krog.

– Skriveunderlaget er taket, sier Knut. Og setter ei knappenål i foten til figuren.

– Drei! sier han, og Krog dreier lydlig figuren.

– Gikk den i taket? spør Knut.

– Nei, svarer Krog.



Trekister med kvinneformer

Fortsatt er det bare Benthe og en tom hall. Men hun skal få en ny hjelper – forskalings snekker Jon Myhre i Veidekke A/S.

– Det ble et fantastisk møte med en håndverker fra Øvre Telemark. En veldig taktsom og sindig fyr. En som ikke sier noe før han er sikker på at han har noe

fornuftig å melde. Jeg følte en enorm ærefrykt for den flotte håndverkeren, sier Benthe.

Jon forteller: – Hun sa ikke så mye etter at hun kom med tegningene, Benthe. Så jeg foreslo at vi fikk gå i gang å feie litegrann. Det var jo helt nedstøva der.

Vaktmester John Halvorsen og leder for Union Byggfornyelse A/S, Dag Stensrød, har regnet ut at taket er høyt nok, men først må de rive ned en svær jernbjelke.

Jon tilbringer flere kvelder hjemme ved kjøkkenbordet med papir og blyant. For hvordan skal de unngå å lage fem forskjellige forskalingsformer? Ikke én av figurene er like. De har forskjellige former og forskjellige vridninger. Han kommer til at løsningen blir å

WOODEN CHESTS WITH FEMALE FORMS: There is still only Benthe and an empty hall. But a new helper is at hand – scaffolding carpenter Jon Myhre from the company Veidekke A/S.

It was a fantastic meeting with a craftsman from the district of Øvre Telemark. A very thoughtful and deliberate fellow. A man who says nothing until he is sure that he has something sensible to say. «I felt an enormous awe for this fine craftsman» says Benthe.

Jon relates: «Benthe didn't say very much after she showed me the drawings. So I suggested that we should start to sweep up the place a bit. It was completely covered in dust.»

John Halvorsen, caretaker and Dag Stensrød, the manager of Union Byggfornyelse A/S, have figured out that the ceiling is high enough, but first a huge iron beam must be removed.

Jon spends several evenings at home at the kitchen table with pencil and paper. How are they going to avoid having to make five individual casting frames? No two figures are alike. They have varying shapes and different states of torsion. The solution he arrives at is to make two common back walls broad enough to be used for all the figures. These are made of planks nailed





together as tightly as a floor. The back walls are made in such a way that they can be removed from the casting and be used again.

Benthe has made drawings based on the small 1:50 figureheads. Some of them have a strong twist, so she draws the contours on the curved back wall of each formwork with a pencil. She walks back and forth for hours to make sure that the proportions are correct. Palmer has started to calculate the angles of the scaffolding, following Benthe's model.

Soon a huge pile of materials grows up towards the ceiling in the innermost part of the hall. In the middle of this nest stands a huge wooden chest with a strong hip swing. Very unlike any other carpentry that Jon Myhre has dealt with.

«The contours of the chest are carpentered after my drawings, and now it resembles a beautiful sarcophagus. A fine casket for a large woman. It follows the forms exactly.»

Benthe is excited. For the first time she sees that the project she has begun can be carried out. She begins to grasp the size of these women of hers. It all begins to be real!

When the first formwork is completed, Jon gets help from a good, old colleague at the Veidekke Company. Alf

lage to felles bakvegger så brede at de kan brukes til alle. De er spikret i treplank, og er tette som gulv. Bakveggene er laget slik at det er mulig å trekke dem fra støpen og bruke dem på nytt.

Benthe har laget tegninger på bakgrunn av de små modellene av gallionsfigurene på «en til femti». Noen av dem vrir seg temmelig mye, så hun tegner konturene på den buede bakveggen av hver forskaling med blyant. Hun kan gå fram og tilbake i timer for å se om proporsjonene er riktige. Palmer er i gang med beregningen av vinklene på forskalingen etter Benthes modell.

Snart vokser et digert rede av materialer mot taket innerst inne i hallen. Midt i redet står en svær trekiste med kraftig hoftesving. Ikke likt noe annet snekkerarbeid Jon Myhre har vært med på.

– Konturene på kista er snekret etter mine tegninger, og nå ser den ut som en vakker sarkofag. En flott kiste for en stor kvinne. Den følger formene fullstendig.

Benthe er spent. For første gang ser hun at prosjektet hun har startet lar seg gjennomføre. Hun begynner å ane størrelsen på kvinnene sine. Alt begynner å bli virkelig!

Når den første formen er ferdig, får Jon hjelp av en





god, gammel kollega fra Veidekke. Alf Ljostad er også fra Telemark, nærmere bestemt Mo i Tokke.

– Dette er noe annet enn det vi har holdt på med i alle år. Jeg har aldri arbeidet med kunstnere før. Og for en utstråling den jenta har! Hun er så lik mot alle.

Sarah Woodfine kommer fra London. Hun er en tidligere kunstelev av Benthe fra Royal Academy of Art i London, og de to har jobbet sammen før. Verken Jon eller Alf er bevandret i det engelske språk, men kommunikasjonen er upåklagelig. Stemningen er arbeidsom og spøkefull. Sarah og Benthe har fått blå Union-kjeledresser, og kaller seg «the blueberrys» etter at de har funnet alpeluer i matchende farger på Fretex. Sarah synes Jon er lik cowboystjernen Clint Eastwood.

Så skjer det triste. Når den andre forskalingen tar form, møter Alf aleine en morgen. Jon er blitt syk. Han har fått et alvorlig hjerteslag, og ligger på sykehus. Den staute snekkeren fra Fyresdal, han som har funnet opp måten å lage de flotte kvinnekistene på, kan ikke være med mer.

Ljostad is also from the district of Telemark, from Mo in Tokke, to be more exact.

«This is different to the work we have been doing all these years. I have never worked with artists before. What charm that girl has! She treats everybody exactly the same.»

Sarah Woodfine arrives from London. She is a former art student of Benthe's from the Royal Academy of Art in London, and these two have worked together before. Neither Jon nor Alf know much English, but communication is faultless. The mood is industrious yet jocular. Sarah and Benthe work in the blue overalls of the Union Company and having found berets to match, they call themselves «the blueberrys». Sarah thinks Jon is like the cowboy film star Clint Eastwood.

Then a sad thing happens. As the second formwork is taking shape, Alf arrives alone one morning. Jon is sick. He has suffered a serious heart attack and is in hospital. The stalwart carpenter from Fyresdal, the one who has discovered the way to make the fine chests for the women, can no longer take part.

A SKELETON IN IRON: Two wooden casements are nearly completed, in all their femininity. With Jon Myhre in hospital, Alf is joined by a new colleague from Veidekke Company. Knut Fauske from Lier fits smoothly into this so closely welded group.

The work with the reinforcing elements has begun. Solid iron bars will be the weight-bearing columns for the figureheads inside the chests. Trond Ellingsen in the A.L. Høyer Company has calculated the thickness and the joining. Thorough reinforcing is needed to hold these women who will weigh nine tons each and hang high up on a building.

The thickest iron bars are placed lengthwise. Then begins the laborious task of hand binding the iron rods with thinner iron wire.

«How our fingers bled! It is a tight squeeze to fit 20 mm reinforcing iron.»

«The rods become very strong.»

«But the worst part is the long plaits of hair. They are right up underneath the roof. Almost six metres above the hard floor.»

«We shall have to make separate formworks for the hair. They measure almost two metres and seventy centimetres each, so the reinforcement in the neck will have to be strong.»

Skjelett av jern

To trekister er nesten ferdige, i all sin kvinnelighet. Alf får en ny kompanjong fra Veidekke etter at Jon Myhre havnet på sykehus. Knut Fauske fra Lier glir fint inn i den sammensveisede gjengen.

Arbeidet med armeringen er begynt. Solide jernstenger skal bli gallionsfigurenes bærende søyle inne i kistene. Trond Ellingsen i A.L. Høyer har beregnet tykkelse og binding. Det skal grundig armering til for å holde på damer som skal veie ni tonn hver og henge høyt på en bygning.

De tykkeste jernstengene blir lagt på langs. Så begynner den møysommelige jobben med å binde jernet for hånd med en tynnere jerntråd.

– Det var ille som vi blødde på fingeren! Det er litt trangt å få inn 20 mm armering.

– Dragene blir nokså sterke, ja.

– Men det verste er flettene. De ligger der, helt oppunder taket. Nesten seks meter over harde golvet.

– Vi må lage egen forskaling til flettene. De er nærmere to meter og sytti hver, så armeringa i halsen må være sterk.

Benthe er imponert over måten de to snekkerne



beveger seg på inne i det reir-lignende stillaset. Som to apekatter klatrer de voksne karene mange meter over bakken. I rette øyeblikk bøyer de hodet, finner ståsted til foten. Som om de har øyne, eller følere, overalt.

Hallen begynner å bli kald, tross varmeovnene som er koblet til. Lyset utenfor de store, buede vinduene sli-ter for å trenge igjennom plasten som er strukket over for å holde varmen inne.

Et plutselig gnistregn varmer den iskalde lufta i Skotfoss-hallen. Alf står bøyd over en haug jernstenger med skjærebrenner. Knut sitter på huk ved føttene til gallionsfigur nummer to og binder skjelettet hennes. Svære arbeidsnever trer

tråd av jern i en tett binding. Nøyaktig beregnet til å tåle vekten i betong.

Når søylen er klar, bindes et slags strutteskjørt rundt hofter og overkropp. Jernbindingen er utrolig flott. En grov, men elegant skulptur inne i trekista. Benthe er fascinert.

– Ååå, jeg vet ikke om det jeg skal gjøre kan bli bedre enn dette. Bindingene er så vakre i seg selv. Det håndverksmessige er så perfekt. Bindingene kunne stått som grasiøse rygg søyler. De er jo selve skjelettet, det bærende i skulpturen. Det er ille å dekke til dette.

Benthe is impressed with the way the two carpenters move around inside the net-like scaffolding. Two adults climb about like monkeys many metres above the ground. At the right moment they bend their heads, find footing. It is as though they have eyes or feelers all over.

The hall begins to be cold, despite the heaters which are turned on. The light outside the large, curved windows struggles to find its way through the plastic that is drawn over them to keep in the warmth.

A sudden shower of sparks warms the air in the hall at Skotfoss. Alf stands bent over a pile of iron rods with a blowtorch. Knut is hunkered down at the feet of figurehead number two, fastening her skeleton. Large work hands thread iron wires in a solid join. When the column is ready, a sort of flaring skirt is fastened around the hips and upper body. The iron skeleton is unbelievably beautiful. A coarse, but elegant sculpture within the wooden chest. Benthe is fascinated.

«I don't know whether what I intend doing can be any better than this. The reinforcing iron is so lovely in itself. The reinforcing rods could have been graceful backbones. They are the skeleton itself, the bearing element in the sculpture. It is a pity to cover this up.»





Når søylen er klar, bindes et slags strutteskjørt rundt hofter og overkropp. Jernbindingen er utrolig flott. En grov og elegant skulptur.

MODELS ARE MADE AT THE SAME TIME: Everyone who comes into the hall talks about numbers, tons and concrete. Benthe decides to organize a slides show to explain some of her previous work and how she has carried it out. One evening she invites the entire group home.

«I wanted to tell them about the ideas behind my work. I felt that everything was drowning in technical calculations. Many of them got the point. Perhaps they felt as new to the work I do, as I did facing all the technical questions. After that evening we had a different form of communication.»

While Alf and Knut continue with the reinforcement work, Benthe decides to make models in «one to four» size.

«Enormous lorries loaded with materials constantly roll into the hall. At the very far end I can work undisturbed. It is exciting to follow the development of the huge nests of materials which gradually fill the hall.»

There is no movement in the small models. Benthe realizes that they will look too alike when they are enlarged. She must make them more exaggerated. She realizes how important it is to make «one-to-four» models of them all.

«I got to know the figures as I model-

Modeller blir til parallelt

Alle som kommer inn i hallen, snakker om tall, tonn og betong. Benthe bestemmer seg for å lage et lysbil-deshow for å vise hva hun har arbeidet med tidligere. En kveld samles hele gjengen hjemme hos henne.

– Jeg ville fortelle dem om tankene bak arbeidene mine. Jeg følte at alt druknet i tekniske beregninger. Da skjønnte mange poenget. De følte seg kanskje like grønne på det jeg drev med som jeg følte meg på alt det tekniske. Etter den kvelden hadde vi en annen type kommunikasjon.

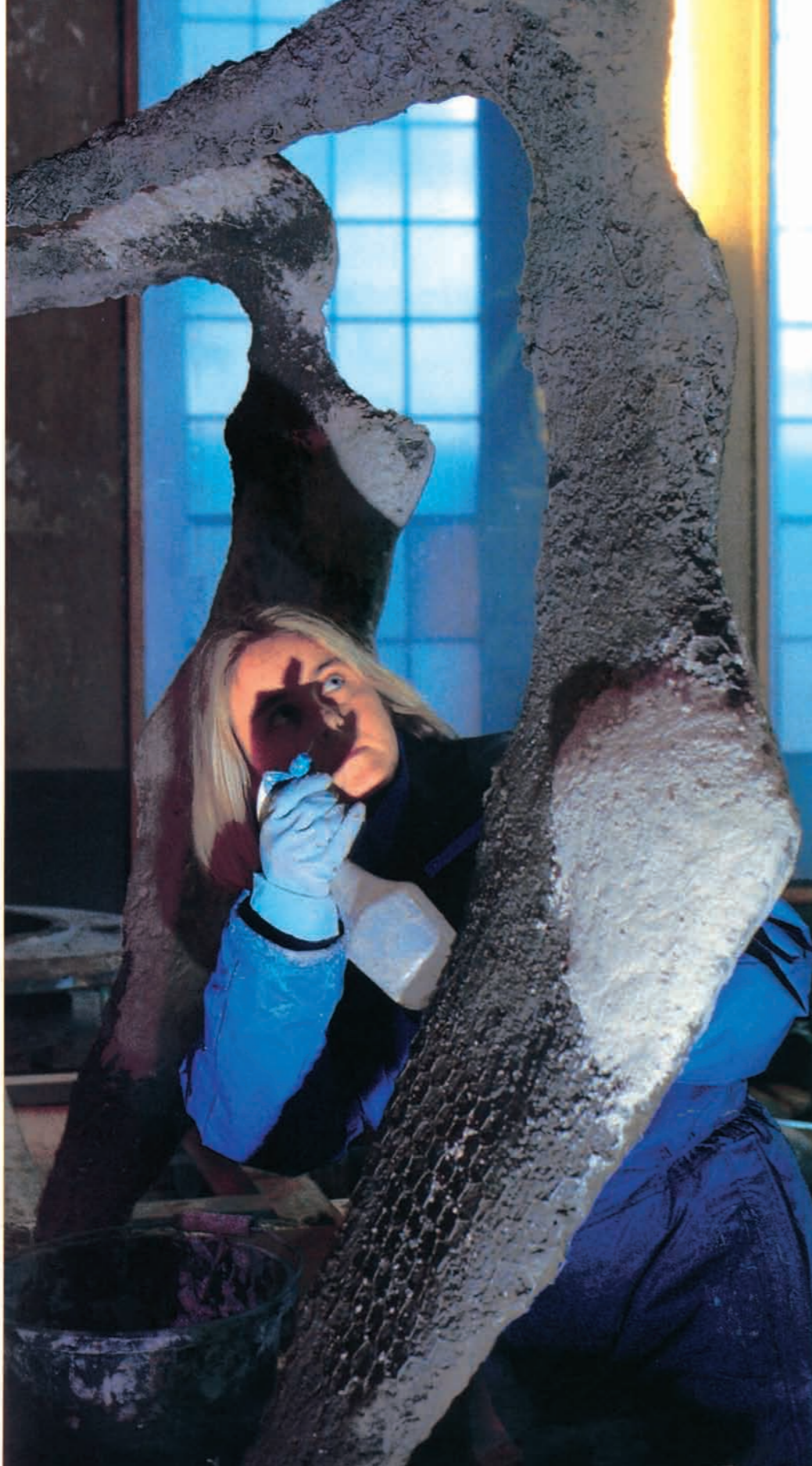
Mens Alf og Knut holder på med armeringen, bestemmer Benthe seg for å lage modeller i «en-til-fire»- størrelse.

– Det kommer stadig svære lastebiler med materialer inn i hallen. Helt innerst kan jeg arbeide uforstyrret. Det er spennende å følge utviklingen på de voldsomme reirene som etter hvert fyller hallen.

De små modellene har ikke noen bevegelse. Benthe ser at de blir for jevne når de forstørres. Hun må gjøre dem mer outrerte. Det må store armslag til for at de skal synes på avstand. Hun skjønner at det er viktig å lage «en-til-fire»- modeller av alle.

– Jeg ble kjent med figurene da jeg modellerte





– Jeg ble kjent med figurene da jeg modellerte dem. Jeg bestemte stemningen og mønsteret i dem.

led them. While doing this I made many decisions which I did not have to think about later when the pressure was greater. I decided the mood and the patterns for the figures, even though I was not to follow them slavishly.»

Benthe gets to know the personalities of the five women which she will later create in full size. In the beginning they are different feminine types. It is only towards the end that she begins to see the individual woman clearly.

«I saw that something that had to do with age and experience in life was building up. This is the exciting part of not having planned everything in advance. The figures go further than I would have, they pull me with them.»
As she works, she reflects on the meaning of the cycle of life. Some of the women may well have a small figure with them. The small models have all been without children. But something is missing. She lets one arm on a model become a child. Now the model is clearly a mother figure.

«I have often thought about why I make small figures on my large sculptures. They can be children, but also other sides of oneself.»

Here are Benthe's stories about the models as they gradually come into existence:

dem. Underveis tok jeg mange beslutninger jeg slapp å tenke på når tidspresset ble større og masse folk arbeidet på de store. Jeg bestemte stemningen og mønsteret i figurene, selv om jeg ikke kom til å følge dem slavisk.

Benthe gjør seg kjent med personlighetene til de fem kvinnene hun seinere skal skape i full størrelse. I begynnelsen er de forskjellige kvinnetyper. Først mot slutten begynner hun å se hver enkelt kvinne. Da arbeider hun med å gjøre dem tydeligere.

– Jeg så at det bygde seg opp noe som hadde med alder og erfaring i livet å gjøre. Det er det spennende ved ikke å ha planlagt alt på forhånd. Figurene går lengre enn jeg ville gått, de drar meg med seg.

Hun tenker på betydningen av livssyklusen mens hun arbeider. Noen av kvinnene kan godt ha med seg en liten figur. De små modellene har alle vært uten barn. Men noe mangler. Hun lar den ene armen på en modell bli til et barn. Nå blir modellen tydelig en morsfigur.

– Jeg har ofte tenkt på hvorfor jeg lager små figurer på de store skulpturene mine. De kan være barn, men også andre sider av en selv.

Her er Benthes historie om modellene som blir til etter hvert:



Den første er den mest bluferdige, den jeg strevde mest med. Jeg var nervøs og hun ble mer forknytt enn de andre. Hun er innadvendt og anspent. Som i ungdommen da du ikke helt tør å være i kroppen din. Samtidig vokser en skjør plante opp i skjørtet. Det ser nesten ut som eggledere. Knopper er et ungdommelig symbol.

The first is the most modest one. The one I have struggled with most. I was nervous and she became more timid than the others. As you are in your youth when you do not quite dare to inhabit your own body. At the same time, a fragile plant grows upward in the skirt. It looks almost like Fallopian tubes. Buds are a symbol of youth.

The second is a much more open type. This woman faces the world with an candid gaze. She holds her breast forth and has whorls on her stomach and buttocks. She has discovered her body and the power to be found in the feminine body.

In my eyes the third is pregnant. In front she has a form as if she carries a fertilized womb. Her expression reveals entrancement. She has no arms – she seems to have abandoned herself.

The fourth carries the small child. She holds her hands out to the sides and appears to have dolled herself up. The child is not being held, it simply is there. She is clearly protective. But she is also full of great pride, and there is strong torsion in her body.

The fifth is clearly the oldest. She has the most experience. She is a queen in the family, the one who gives everything and dies, as the bee. The young woman lifts up the heavy breast to the mother. There is not a great deal of contact between the old one and the young one who is drawing feminine strength. The young woman is approaching the state in which figure number one is found. She is about to tear herself free from the mother. In this way the cycle is complete.

Den andre er mye mer frimodig. Denne kvinnen møter verden med et åpnere blikk. Hun holder brystet sitt fram og har spiral på mage og rompe. Hun har oppdaget seg selv og den kraften som finnes i kvinnekroppen.

I mine øyne er den tredje befruktet. Hun har en form foran som om hun bærer en befruktet livmor. Denne kvinnens figur vrir seg litt. Hun er ganske henført i uttrykket. Hun har ikke armer – det virker som om hun har gitt seg over.

Den fjerde bærer det lille barnet. Hun holder hendene ut til sidene og hun har pyntet seg. Barnet blir ikke holdt, det bare er der. Som om det hører til kroppen hennes. Hun er tydelig beskyttende. Men hun bærer også en veldig stolthet, og kroppen vrir seg ganske kraftig.

Den femte er veldig tydelig den eldste. Hun er dronningen i familien, som gir alt fra seg og dør, som bien. Den unge kvinnen løfter det tunge brystet til mora. Det er ikke så mye kontakt mellom dem. Den unge kvinnen er på vei til det stadiet figur nummer én befinner seg på. Hun er ved å rive seg løs fra mora. På den måten sluttes sirkelen.





THE CEMENT AND THE TUBE: There is a charged atmosphere in the hall. As though it has become smaller, more intense. The first figurehead is about to be cast. The formwork is now a closed wooden chest.

A huge, noisy cement lorry fills the hall. One of the large windows has to be smashed to allow space for the cement pump. A lorry with several tons of liquid cement rumbling and rotating in the tank.

The concentration is palpable. Everyone is tense with excitement, everyone has come to take part. Hans Gaarder A/S has delivered the cement and Sixsten Haagenen from Skien is the man with the cement lorry. A large, thick tube is stretched into the hall. It is lifted up to the first hole in the casting frame with the help of ropes and manpower. A signal from Sixsten and the cement pours lazily from the tube. Then comes the noise of a huge dentist's drill. It is a large vibrator inserted into another hole to shake down the cement so that it settles properly into place in the chest.

«For laymen it is like being present at an intimate process, almost too private. We didn't quite dare to make jokes about it, even though there were many amusing episodes during the casting. Everyone had their own

Sementen og slangen

Det er en fortettet stemning i hallen. Som om den er blitt mindre, mer intens. Den første gallionsfiguren skal støpes. Forskalingen er blitt til en lukket trekiste.

En diger, brummende sementbil fyller rommet. Et av de store vinduene må knuses for å få plass til sementpumpa. En bil med flere tonn sement, rumlende og rullende i tanken bakpå.

Konsentrasjonen er følbart. Alle er spente, alle er kommet for å være med. Hans Gaarder A/S kommer med betong, og Sixsten Haagenen fra Skien er mannen med sementbilen. En svær, tjukk slange strekkes inn i rommet. Den heises opp til det første hullet i forskalingen ved hjelp av tau og mannskraft. Et rop fra Sixsten, og sementen velter dovent ut av slangen. Så lyder duren fra et gedigent tannlegeborr. Det er en diger vibrator som stikkes inn i et annet hull og rister sementen på plass inni kista.

– For lekfolk er det som å være med på en intim prosess, nesten litt for privat. Vi torde ikke helt å spøke om det, selv om det var mange morsomme episoder



der under støpen. Alle tenker jo sitt. Dette er begynnelsen på en livgivende prosess for skulpturene. Jeg synes det er flott at den har så mye erotikk i seg, sier Benthe.

Sixsten er erfaren innenfor sement. Men mens den første dama fylles opp, forteller han Benthe at han har lyst til å bli elev hos henne. Hun tror han tuller. Men nei, Sixsten har fulgt med, han har selv laget en betong-modell i hagen. Han vil gjerne hjelpe henne og lære mer.

Figuren blir fylt opp i tre «etasjer». Til slutt er det tid for flettene. De røde Veidekke-kjeledressene krummer seg helt oppunder taket. Den tunge «boakonstriktoren» heises varsomt helt til topps. Forskalingen til flettene er åpen. Det er såvidt Alf og Knut får plass til seg selv når de skal dirigere slangen og vibratoren. Det skal lite til før sementen velter utover flettekista. Etter en time er kasse-dama fylt opp. Alt går som det skal. Ikke en sprekk viser seg i forskalingen. Kun litt sement siver ut. For hver gang sementbilen kommer, går fyllingen av damene raskere. Det blir mindre avstand mellom pumpebilen og skulpturene, men intensiteten er like sterk hver eneste gang.

Alf Ljostad er spent når lokket på forskalinga skal av på den første dama. Vil det være steder betongen

thoughts. This is the beginning of a life-giving process for the sculptures. I think it is fine that it contains so much eroticism», says Benthe.

Sixsten knows all about cement. But while the first of the figures is being cast, he tells Benthe that he would like to be one of her pupils. She thinks he is joking. But no, Sixsten has been following the process, and he has made a concrete model in his garden. He wants to help her and to learn more.

The figure is filled up in three «storeys». Finally it is time for the plaits of hair. Right up under the roof, Veidekke Company red overalls are bent over their work. The heavy «boa constrictor» is carefully lifted up to the very top. The formwork around the long hair is open. There is barely enough room for Alf and Knut when they are to direct the tube and vibrator. It would not take much for the cement to spill over the box around the plaited hair. In one hour the lady in the chest is filled. Everything goes as planned. Not a crack is to be seen in the formwork. Only a small amount of cement oozes out through some tiny cracks. For each time the cement lorry comes, the process of casting the ladies goes more rapidly. There is less distance between the pump lorry and



En svær, tjukk slange strekkes inn i rommet. Den heises opp til hullet i forskalingen ved hjelp av tau og mannskraft.



Ikke en sprekk viser seg i forskalingen. Kun litt sement tyter ut i småsprekker i trekista.



– For lekfolk er det en intim prosess å være med på, nesten litt for privat.





Sixsten Haagensen er erfaren innenfor sement. Til Benthes store forbauselse forteller han at han har lyst til å bli elev hos henne.

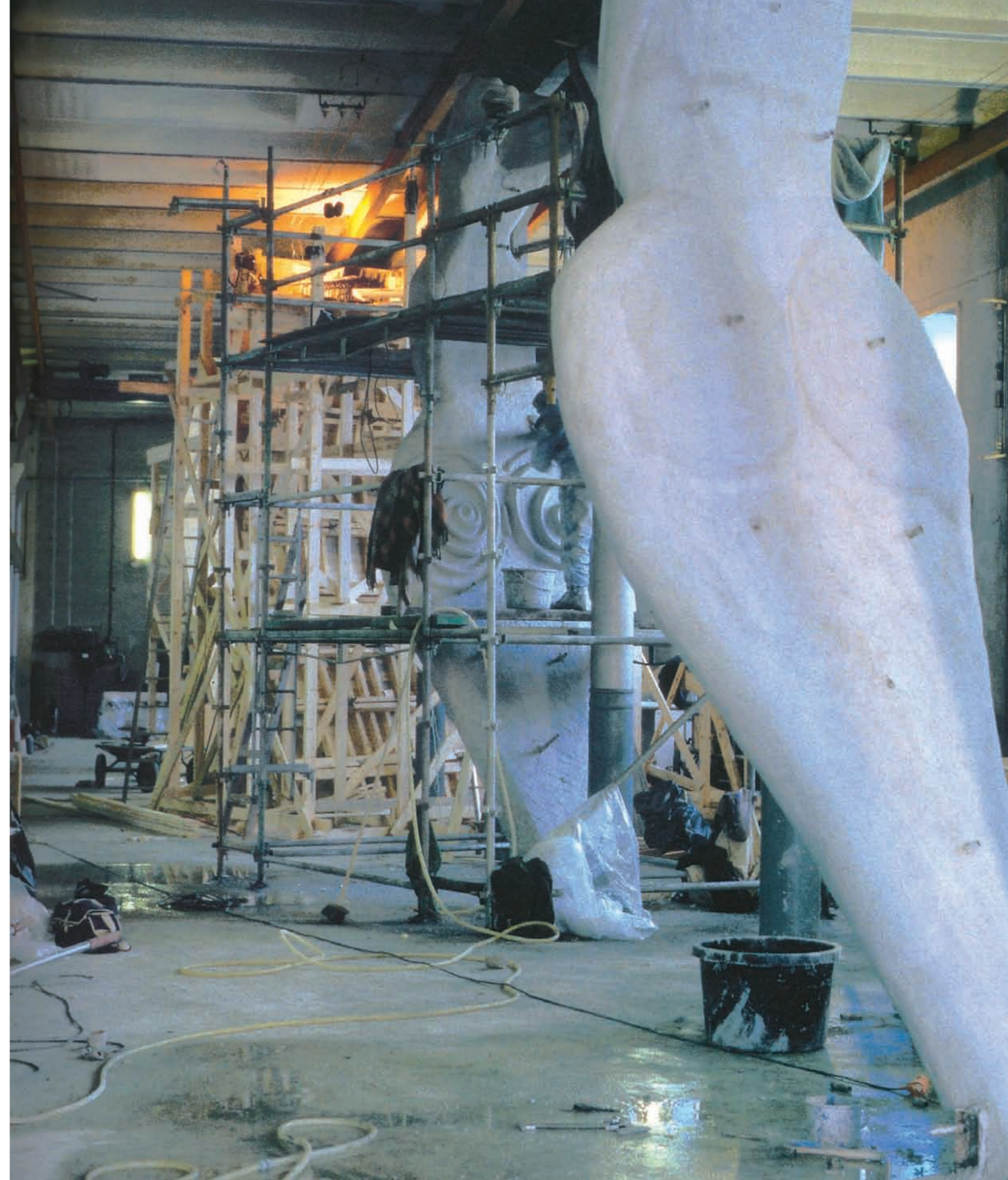
ikke er kommet til? Lokket lirkes av med spett. Forsiktig, for alt skal brukes igjen. Det viser seg å være lite å frykte – alt er perfekt.

Ei uke etter at Sixsten har vært der med pumpebil, kan trekista dras fra, og skulpturen står for første gang avkledd og aleine. Uten tre-reiret som forstyrrer linjene. Nå står gallionsfigur nummer én, svai i ryggen med runde hofter og digre fletter, som et eget byggverk i rommet. Det er nå Benthes jobb virkelig kan begynne.



the sculptures, but the tension is just as great each time.

Alf Ljostad is anxious when the lid of the formwork is removed from the first lady. Will there be empty pockets which the cement has not reached? The lid is worked open with a crowbar. Very carefully, because everything is to be used again. It proves that there is little to fear – everything is perfect. One week after Sixsten's arrival with the pump lorry, the wooden casing can be removed and the sculpture stands for the first time unclad and alone. Without the nest of wood around it to disturb the lines. Now figurehead number one is ready, hollow-backed with rounded hips and long plaits of hair, a construction all its own in the space. It is now that Bente's work really can begin.



Mage og bryster – uvant arbeid

- Hvor tjukk skal magen være?
- Er det ikke 15 cm?
- Så er den en meter lang?

Det er første gang håndverkere som Jon Myhre, Alf Ljostad og Knut Fauske fører samtaler om kvinnemager og bryst – i faglig forstand. Det er «utvekster» som mage, rompe og bryst som må forskales. Kaffepausen fra ni til halv ti er over. Rullingsen er på plass i kjele-dresslomma.

Benthe har tegnet magen med blyant på figuren. Hennes måte å forskale på er å legge lag med hønse-

netting. Men det fungerer ikke så bra her. Palmer har funnet en ny måte å gjøre det på. Han skjærer formen i isopor. Tre isoporplater klemmes fast med jernstenger som er boret gjennom støpen. En sponplate er lokk, sementen fylles oppi, og vips – er magen støpt!

Det gnisser ufyselig i isopor når Knut sager en av rompeballene. Han skjærer på skrå, etter Benthets tegninger og Palmers beregninger. Oppe på stillaset står en utålmodig Palmer og venter på nye isopor-lag. Ketil Ingvar Berge kommer fra Lon-

STOMACHS AND BREASTS – UNFAMILIAR WORK: «How thick is the stomach to be?» «Isn't it 15 centimetres?»

It is the first time that craftsmen like Jon Myhre, Alf Ljostad and Knut Fauske discuss female stomachs and breasts – professionally. They are working on the «protuberances» such as stomachs, buttocks and breasts that must have formwork. The coffee break from nine to nine-thirty is over. Tobacco and cigarett paper are back in overall pockets.

With a pencil Benthe has drawn the stomach on the figure. In her method of doing the formwork she uses layers of chicken wire. But this does not work very well here. Palmer has found a new method. He cuts the form in isopore. Three sheets of isopore are clamped fast with iron rods which are drilled through the casting. The lid is a sheet of wallboard, the cement is poured in, and presto – the stomach is cast!

The isopore squeaks horribly when Knut saws one of the round buttocks. He cuts diagonally according to Benthe's drawings and Palmer's calculations. Up on the scaffolding stands an impatient Palmer and waits for new layers of isopore. Ketil Ingvar Berge comes from London when Sarah returns. He too is an artist and a good friend





«Utvekstene» på skulpturene må forskales, og Palmer finner en ny måte å gjøre det på.



Det er første gang håndverkere som Knut Fauske (over) og Alf Ljostad fører samtaler om kvinnemager og bryst – i faglig forstand.

don når Sarah reiser tilbake. Han er også kunstner og en god venn av Benthe. De to har delt studio og jobbet sammen i London i mange år. Ketil og Sarah bytter på som assistenter.

Det er han som står for sementblandingen denne dagen. Det er virkelig tungt arbeid, selv om han bruker en skikkelig stor «cocktail-mikser» til vellinga, som skal ha akkurat den rette gråfargen.

Jon Myhre er med på forskalinga av den første galionsfiguren.

– Har du laget bryster før?

Jon smiler skeivt.

– Vi må armere brystene med jern så de ikke henger.

Det ser unektelig ut som om skulpturen har fått seg en solid og science fiction-aktig bh når forskalinga er på plass.

En som virkelig gjør store øyne når han kommer til sin nye arbeidsplass, er en av guttene som ble hyret inn fra kommunens arbeidstreningstiltak. Etter den første dagen blir han spurt hvordan han synes det er å jobbe med skulpturene.

– Jøss, det er jo reine drømmejobben. Jeg går hele dagen blant nakne damer. Det første jeg gjør når jeg kommer på jobb er å kle av dem, og så roter jeg mellom puppene deres resten av dagen!



Rompeballene skjæres til i isopor før de festes med jernstenger og plank til støpen.



of Benthe. They have shared a studio in London for many years. He is the one in charge of the cement mix on this day. With a huge «cocktail shaker».

Jon Myhre takes part in the construction of the formwork for the first figurehead.

«Have you made breasts before?»

Jon gives a crooked smile.

«We must reinforce the breasts with iron so they don't sag.»

It looks undeniably as though the sculpture has a solid, science fiction-like bra when the formwork is in place.

One who is really surprised is one of the boys hired from the County Council Work Training Scheme. After his first day, he is asked what he thinks about working with the sculptures.

«Gosh, it's a dream job. Here I am all day among naked ladies. The first thing I do when I come to work is undress them and then I spend the rest of the day messing around between their titties!»



Ketil har blandet mørtelen, som heises opp til en utålmodig Palmer på stillaset.

Gallionsfigurene i tre stadier – fri fra forskalingen, bakveggen med avstøp og kvinnekiste med jernskjelett.



– Har du laget
bryster før?
– Vi må armere brystene
med jern så de ikke
henger.



Små hender – store skulpturer

Skulpturenes hud, så å si, klappes på for hånd. Flate etter flate av de glatte og støpte formene dekkes med mørtel.

Hender blir små i arbeid med skulpturer som rager over tre ganger høyden til kunstneren.

– Noe av det som gjør at jeg bruker mørtel, er at

jeg kan jobbe så direkte. Jeg modellerer som med leire, men betongen har ikke den samme plastisiteten. Alt skal berøres med hendene. Jeg masserer på disse damene, så hver eneste centimeter er handklappet.



Først skal mørtelen blan-

des. En spesialblandet tørrmørtel fra Rescon mikses med vann og lateks, et slags lim. Så skal den ferdige vellinga trilles og bæres og heises opp på stillaset. Palmer tar del i sjauerarbeidet sammen med assistentene. Benthe har tegnet mønsteret på støpen.

– Det er en fin, sensuell måte å jobbe på. Jeg liker godt å være i direkte berøring med skulpturen. Murerne kaster på sementen, men da kjenner de ikke hvordan den henger. Jeg har det i hendene, jeg vet når

SMALL HANDS – LARGE SCULPTURES: The skin of the sculptures is, so to speak, patted on by hand. Expanse after expanse of the smooth and cast form is covered with cement.

Hands become very small when working with sculptures that stand three times the height of the artist.

«One of the reasons that I use cement is that it gives me direct contact when I work. I model it as if it were clay, but the concrete doesn't have the same plasticity. Everything must be done with the hands. I really massage these ladies, every inch is hand patted.»

First of all, the cement has to be mixed. A specially blended dry mortar from Rescon is mixed with water and latex, a sort of glue. Then the finished gruel has to be trundled, carried and hoisted up on to the scaffolding. Palmer takes part in this drudgery work along with the assistants. Benthe has drawn the pattern on the casting.

«It is a good, sensual way to work. I like to be in direct contact with the sculpture. The masons throw on the cement, but they don't feel it. I have the feeling in my hands, I know when the cement has fastened. Both Sarah and Ketil use the same patting-massaging method.»

Small hands dip down into the bucket.



– Noe av det som gjør at jeg bruker mørtel, er at jeg kan jobbe så direkte.



Palmer tar del i sjauerarbeidet sammen med assistentene. Denne gangen er det Sarah som bruker «cocktailmikseren».



Grasp a fistful of pale grey cement which is slapped on to the concrete wall. Then the hands feel carefully to see whether the lump has fastened securely. Then begins the patting to massage the material into soft forms. The stiff, curving, cast forms begin to come to life. They are created bit by bit by ice-cold hands in kitchen rubber gloves.

«When she forms the face, I can see that she is in a world of her own. Absolutely concentrated. Then she must not be disturbed. Otherwise people can come and go as they like. She treats everybody extremely well, whether it is the director or small children who come to look. Everyone hears about the figureheads. But when she is in the middle of forming a facial expression, nothing else exists», says Alf. An ear with beautiful curves. Hundreds of kilograms of plaited hair. Forty kilograms of female breasts. Endless stretches of swinging hips. It is all patted, either standing, squatting, with raised arms. Small wonder that Benthe develops a painful inflammation of the tendon in her right shoulder as she works on the second sculpture. She has physiotherapeutic treatments several times a week, but rest is the cure and she has no time to rest. Day after day, often until late in the even-

mørtelen henger. Både Sarah og Ketil jobber med den samme klappe-massasje-metoden.

Små hender som griper ned i bøtta. Får tak i en neve lys grå mørtel som klaskes på betong-veggen. Så føler hendene varsomt etter om klumpen har fått feste. Da begynner klap-

pingen for å massere materialet til myke former. De stive, støpte formene begynner å få liv. De skapes bit for bit av iskalde hender i oppvaskhansker.

– Når hun former ansiktet, kan jeg se at hun er i en egen verden. Uhyre konsentrert. Da må hun ha ro. Ellers kan folk komme og gå i ett. Hun tar seg utrolig godt av alle, om det er direktør eller småunger som kommer. Alle får høre om gallionsfigurene. Men når hun er midt i ansiktsuttrykket, da eksisterer ikke noe annet, sier Alf.

Et øre med vakre krumninger. Hundrevis av kilo med fletter. Førte kilo kvinnebryst. Uendelige flater med hoftesving. Alt klappes stående, sittende på huk, med armene i været. Ikke rart at Benthe pådrar seg en



Et par kvinnebryst klare til utforming etter støpen.



ing, she keeps on working. The inflammation stays with her right to the end.

«She is to be pitied with that sore shoulder. She has been through at least forty treatments, and such pain. But she sticks it out. She has an unbelievable strength of will», say Alf and Knut.

The figureheads are six metres high. Is it not difficult with such huge proportions?

«I have tried to figure out what it is that makes it so natural to work with this size, although I have never done it before. When I began with the first one I thought that now I must be about the size of a baby in proportion to a mother. When I worked it out, I found that the proportion between the sculpture and me is the same as between Tonje at birth and me.

When all five figureheads are completed, Benthe and the assistants will have modelled between eight and ten tons of cement by hand.

vond senebetennelse i høyreskulderen midt i den andre skulpturen. Hun går til fysioterapeut flere ganger i uka. Men det er ro som helbreder, og ro har hun ikke tid til. Dag etter dag, ofte til langt på kveld, arbeider hun. Senebetennelsen sitter til siste slutt.

– Det er synd på henne med den skuldra. Hun har sikkert hatt førti behandlinger, og sånne smerter. Men hun holder ut. Hun har en utrolig vilje, sier Alf og Knut.

Gallionsfigurene er seks meter høye. Er det ikke vanskelig å arbeide med så store proporsjoner?

– Jeg har prøvd å finne ut av hva som gjør det så naturlig å jobbe med denne størrelsen, enda jeg aldri har gjort det før. Da jeg begynte med den første, tenkte jeg at nå må jeg være omtrent på en babys størrelse i forhold til mora. Da jeg regnet på det, fant jeg ut at forholdet mellom skulpturene og meg er lik forholdet mellom Tonje da hun ble født og meg.

Når alle fem gallionsfigurene er ferdige, har Benthe og assistentene til sammen modellert mellom åtte og ti tonn betong for hånd.



– Jeg masserer på disse damene, så hver eneste centimeter er handklappet.



– Det er en fin, sensuell måte å jobbe på. Jeg liker å være i direkte berøring med skulpturen.





WET LADIES BENEATH PLASTIC AND BLANKETS: Each day begins with the unwrapping of the sculptures. Each day ends with wrapping them up again. Six metres of concrete to be wrapped in blankets and sheets of plastic every night. Masses of water is required for proper hardening.

Half an hour is needed to unwind the heavy, wet, ice-cold blankets and plastic. Every single morning the same cold start to the workday.

«It's a filthy job. We have to climb up and down two storeys of scaffolding with blankets and plastic. Sarah and I have made many visits to the Fretex Company to buy old woolen blankets. We have to fasten them around the sculptures with clips, nails and wire. The blankets must cover the entire figure, otherwise the cement may crack.»

At the end of the workday the sculpture has to be hosed down with water. The newly modelled parts are packed in plastic. The other parts must be wrapped in wet cloths to retain dampness for a week after they are completed. To wrap the sculptures takes over an hour.

The premises are ice-cold. Benthe and her assistant crawl about in good, warm clothing but on their hands they have only thin rubber gloves. Sa-

Våte damer under plast og tepper

Hver dag begynner med å kle av skulpturen. Hver dag ender med å kle på den.

Seks meter betong skal pakkes inn i tepper og plast hver kveld. Den trenger masse vann for å herde riktig.

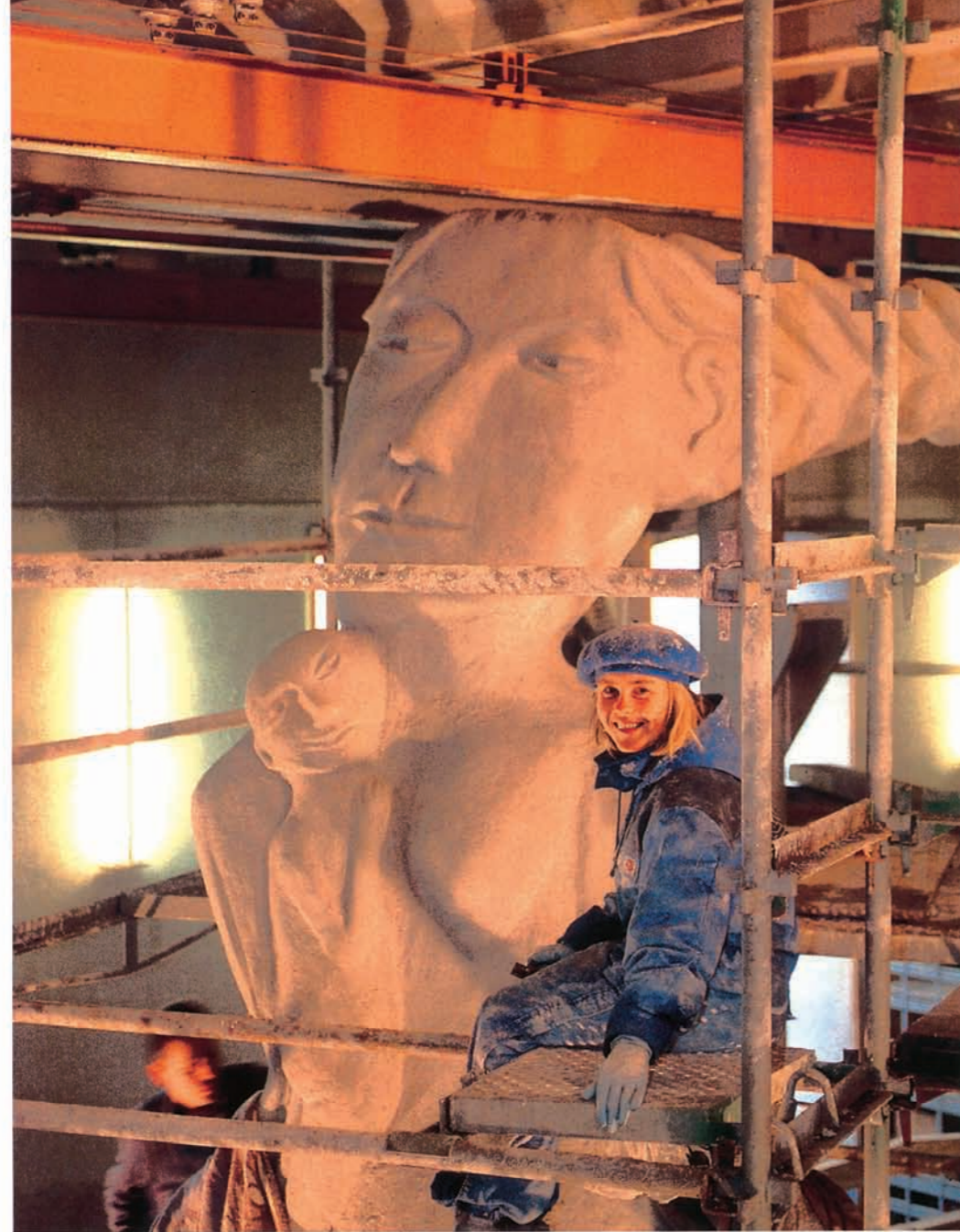
En halv time tar det å surre av de tunge, våte, iskalde teppene og plasten. Hver eneste morgen den samme kjølige starten på arbeidet.

– Det er en grisejobb. Vi må klatre opp og ned to etasjer på stillaset med pledd og plast. Sarah og jeg har vært på stadige besøk på Fretex for å kjøpe gamle ulltepper, de suger godt med vann. Vi må sy dem sammen rundt skulpturen med klyper, spiker og ståltråd. Teppene må dekke absolutt hele figuren, ellers kan mørtelen sprekke.

Ved arbeidsdagens slutt skal skulpturen spyles med vann. De nymodellerte delene kan pakkes inn i plast. De andre må tulle inn i våte filler for å beholde fuktigheten en uke etter at de er ferdige. Å pakke skulpturene inn tar over en time.

Det er iskaldt i lokalene. Benthe og assistenten klatrer rundt i gode varmedresser, men på hendene har de bare tynne oppvaskhansker. Sarah spyles flet-





tene. Den blå kjeledressen til Benthe kravler like under. Vannet drypper i bekket fra plan til plan i stillaset. Alpelua til Benthe er snart like våt og tung som resten av teppene rundt skulpturen. Hvem har tenkt på det? At hver flette, hver del av skulpturen må dekket til på

rah hoses down the plaits of hair. Benthe's blue overalls crawl around just below. The water streams and drips from level to level in the scaffolding. Benthe's beret is soon just as wet and heavy as the rest of the blankets



around the sculptures. Sarah and Benthe keep going. They don't seem to notice the cold streams of water. «They look rather fine when they are wrapped up. They look like huge rag dolls», says Benthe.

den måten, hver gang den skal røres. Sarah og Benthe holder på. De ser ikke ut til å ense de kalde bekkene med vann. Står bare på. Først teppene, så all plasten.

– De ser ganske flotte ut også da, når de er innpakket. De ser ut som store filledokker, sier Benthe.





– Min oppgave er både administrativ og praktisk, med mange oppgaver på en gang. Av og til river jeg meg i håret og tenker: Når skal jeg få tid til å gå inn i disse skulpturene?

BENTHE – A SORT OF FOREMAN: Planning and the administrative work continues. Benthe functions as the work foreman.

«There are incredibly many things to deal with. Many workplaces have a site foreman. We have Rolf Krog, but he is responsible for the whole purifying plant. My task is both administrative and practical. Now and then I tear my hair and think: When shall I have time to immerse myself in these sculptures? The work with the sculptures becomes very intense because there are so many other things I have to do. Look after all the experts who come, answer the telephone, do all the paper work.»

Do you have the respect of the workers?

«I think so. They treat me unbelievably well, and I feel that they respect me and listen to what I say. It is a privilege to work with such fine people.»

What is most difficult?

«To have enough time and strength to concentrate on really getting into the artistic process. It demands both thought and feeling. All the people who drop in without realizing that I have been interrupted ten times already. Actually, it is an inhuman job. Not only because of the long hours, but because we must work unbelievably

Benthe – en slags formann

Planleggingen og det administrative arbeidet fortsetter gjennom hele prosessen. Benthe fungerer som en arbeidsformann.

– Det er utrolig mye å forholde seg til. På mange arbeidsplasser har de jo en egen byggeleder. Vi har Rolf Krog, men han er jo ansvarlig for hele renseanlegget. Min oppgave er både administrativ og praktisk, med mange forskjellige arbeidsoppgaver på en gang.

Av og til river jeg meg i håret og tenker: Når skal jeg få tid til å gå inn i disse skulpturene? Den tida jeg har til å jobbe direkte med skulpturene blir enormt intens og brukt i fullt monn fordi så mye av det andre er tidkrevende. Assistentene, de som kommer med materialer, konsulentene og utrolig mange forskjellige fagfolk. Telefoner skal tas, papirarbeid må gjøres.

– Blir du respektert av gutta?

– Jeg synes det. Jeg blir utrolig flott behandlet, og føler at de respekterer meg og hører på hva jeg sier. Det er et privilegium å jobbe med så kjekke folk, jeg kan ikke komme på noen problemer.





– Jeg synes jeg blir utrolig flott behandla, og føler at de hører på meg.



Arbeidsformenn i diskusjon. Rolf Krog, Benthe og gode hjelpere.

– Hva er det vanskeligste?

– Å ha nok tid og krefter til å konsentrere meg om å gå inn i den kunstneriske prosessen. Det er krevende både tankemessig og følelsesmessig. Å ha nok ro til det samtidig

som jeg skal gjøre alt det andre. Alle som kommer innom og ikke skjønner at jeg allerede er blitt avbrutt ti ganger. Administrasjonen må jeg ta om kveldene. Egentlig er det umenneskelig mye jobb. Ikke bare på grunn av arbeidstimene, men vi må jobbe utrolig raskt. Jeg følger ikke den rytmen som passer kroppen, fordi jeg må holde tritt med de på renseanlegget. Jeg vil holde de tidsrammene jeg lover, selv om jeg går på akkord med meg selv.

– Har du noen gang hatt lyst til å sette deg ned og grine?

– Ja. Men jeg føler at jeg kan vise folk den svake sida. Når skuldra verker eller én sier noe jeg skulle ønske ikke var sagt. Det er intenst å ha alle arbeiderne så tett oppi min prosess. Men jeg føler at de gjør så mye for meg at jeg vil yte så mye jeg bare kan tilbake.

fast. I don't feel the rhythm suits this body, because I have to keep in stride with those in the purifying plant. I intend to hold the time frames as promised, even if I have to compromise myself.»

Have you ever felt that you just wanted to sit down and cry?

«Yes. But I feel that I can show people the weak side. When my shoulder aches or when something is said that I wish hadn't been said. It is stressing to have all the workers so closely involved in my process. But I feel that they do so much for me that I want to give back as much as I possibly can.



BREATHERS WITH A LACE TABLECLOTH: It is remarkable how cosy a rundown factory office can be when it is close to twenty degrees of raw cold in the hall on the other side of the glass window. It becomes even more so when two large desks in yellowed varnish are pushed together and covered with a lace cloth.

Odd coffee cups, a couple of plates with different designs and a huge bread knife. Small candles – and presto, lunch becomes a party! A positive surprise for the men who are used to a tougher milieu at the workplace. Benthe bustles about in her dirty overalls and does the serving. It can be fresh bread with cheese or other spreads, or the sweetest, most delicious cakes.

«It's nice to fuss a bit. We are covered in cement dust all the time. Every now and then we tidy up the office and put a cloth on the desks. We have a small celebration», says Benthe.

«Both Benthe and Sarah are very warm people and they put together wonderful lunches for us. On the Friday before Jon took sick, they served smoked salmon and ham», reminisces Alf. In return, he and Knut provided a magnificent marzipan cake with a rose on top when Sarah was to leave. She has taken the rose home with her to keep forever.

Pustepauser med blondeduk

Det er utrolig hvor hyggelig et nedslitt fabrikkontor kan bli når det er nærmere tjue grader rå kulde i hallen på andre siden av glassruta. Enda bedre blir det når to store skrivepulter i gulnet lakk blir satt mot hverandre og får blondeduk på.

Odde kaffekopper, et par asjetter i forskjellige mønstre og en svær brødkniv. Tynne små stearinlys – og vips blir lunsjen til en fest! En positiv overraskelse for gutta som er vant til et tøffere miljø på arbeidsplassen. Benthe svinser rundt i møkkete kjeledress og serverer. Det kan være ferskt brød og pålegg eller de mykeste, søteste kaker.

– Det er deilig å pynte litt. Vi er jo nedstøvet i mørtel hele tida. Av og til tar vi en opprydding på kontoret og legger på duk. Så feirer vi litt, sier Benthe.

– Både Benthe og Sarah har en veldig varme, og de stiller i stand de beste lunsjer for oss. Fredagen før Jon ble sjuk, disket de opp med røykelaks og skinke, minnes Alf. Sammen med Knut kvitterte han med en



Pausene er pustehull. En mulighet til å snakke om skulpturene og felles opplevelser. Til å bli bedre kjent.



staselig marsipankake med rose på toppen da Sarah skulle reise. Hun har tatt den flotte rosa med seg hjem for å spare på den for all tid.

Pausene er pustehull. En mulighet til å snakke om skulpturene og felles opplevelser. Til å bli bedre kjent. Det er kaldt vann ute i hallen og verdens tregeste kokeplate på kontoret. Kaffevannet må settes på lang tid i forveien, og koppene vaskes etter fingermetoden. Varmen i det lille kontoret er ikke bare fysisk. Man kjenner at folk vil hverandre vel. Det er vittige kommentarer og pulverkaffe i sprukne kopper. Nyvaska arbeidsnever forsyner seg med bløtkake. Når det er mange, blir tørkeruller og vanntanker til stoler. Det er underlig hvor sammensveisa en kan føle seg rundt en krøllete blondeduk.

These pauses are breathing spaces. A chance to discuss the sculptures and joint experiences. To get to know each other better. There is cold water out in the hall and the world's slowest electric plate in the office. Coffee water has to be put on long beforehand and the cups washed by the finger method. The warmth in the little office is not only physical. One feels the camaraderie. There are amusing comments and instant coffee in cracked cups. Freshly washed work hands help themselves to cream cake. When many are present, paper rolls and water tanks are used as chairs. It is strange how close one can feel around a crumpled lace table cloth. When all the figureheads are cast,



Magnar Brekka invites everyone to a topping-out ceremony. A long table is set up out in the hall with sandwiches and champagne soda pop. Speeches are held and gifts presented to all who have taken part. Men in business suits and the gang in work clothes raise their glasses. And as Alf would say: «We can be plenty dirty in this kind of work, but when Benthe and Sarah put on their overalls they look like two piles of flour.»

Fine words and a well-done job cannot hide the sadness. Knut and Alf have completed their job. There is no more for them to do in the old parts storage hall at Skotfoss. Ketil is returning to London. Benthe is alone with five almost finished figureheads.

Når alle gallionsfigurene er ferdig støpt, inviterer Magnar Brekka til stilig kranseskål. Det dekkes til langbord ute i hallen, med snitter og champagnebrus. Det vanker taler og gaver til dem som har vært med. Menn i dress og gjengen i arbeidstøy hever glassene for vel utført arbeid. Og for å si det med Alf: Vi kan være møkkete i denne bransjen, men når Benthe og Sarah tar på seg dressen, ser de ut som to melhauger. Som de griser seg til!

Fine ord og velkjørt løp kan ikke dekke over vemoedet. Knut og Alf er ferdige med sin jobb. De har ikke mer å gjøre i det gamle delelageret på Skotfoss. En tid med store og frodige damer som arbeidsplass er forbi. Ketil skal reise tilbake til London. Benthe er igjen med fem nesten ferdige gallionsfigurer.



En liten pause – og Benthe er ikke sein om å dele ut det beste hun vet – sjokolade.



A BALLET WITH CRANES: If somebody said to you now: The figureheads may stay here. What would you have answered?

«I think I would almost have agreed. They are so fantastic in this hall. And I don't know how they are going to be when they are mounted on the purifying plant. I had looked forward so much to being finished, but now it is sad.

It is June 20th. It is still cold in the morning. A large procession comes rumbling up to the old storage building. Although the procession is large, it is at the same time one of the smallest in Scandinavia. It consists of the two smallest cranes available in our part of the world. The yellow one belongs to Isak M. Nilsen in Skien. The other comes from Roar Mortensen in Oslo. These tiny chaps are there to guide these large ladies out into the world.

The time has come to test Knut Grønli's calculations with the cardboard ladies on the desk pad. Will the floor carry the additional weight of two heavy cranes? The hall fills with the two cranes and red-clad workers from Isak M. Nilsen. It is the queen herself who is the first to be moved out. A loop is placed around her neck and another around her waist. Strong

Ballett med kraner

– Hvis noen hadde gitt deg tilbudet: Gallionsfigurene kan stå her. Hva ville du svart?

– Da tror jeg nesten jeg ville takke ja. De er så flotte i denne hallen. Og jeg vet jo ikke hvordan de vil bli når de kommer opp på renseanlegget. Jeg har gleda meg så til å bli ferdig, men nå er det bare vemodig.

Det er 20. juni. Ennå er det kaldt om morgenen. Et stort følge kommer brummende opp mot det gamle delelageret. Om følget er stort, er det samtidig et av de minste i Skandinavia. Det består nemlig av de to aller minste heisekranene som er å oppdrive på vår del av kloden. Den gule hører til Isak M. Nilsen i Skien. Den andre kommer fra Roar Mortensen i Oslo. Disse småtassene skal hjelpe de store damene ut i verden.

Nå skal de prøves, beregningene til Knut Grønli, med pappdamen på skriveunderlaget. Nå vil det vise seg om gulvet holder to tunge kraner i tillegg. Hallen fylles av kraner og folk i røde arbeidsdresser fra Isak M. Nilsen. Det er selveste dronningen som skal først ut. Hun får ei løkke rundt halsen og ei rundt livet. Kjempesterk vaier som skal tåle hennes ni tonn kvinnelighet. Skruene ved føttene løsnes. Hun er klar for ferden.

Det går så stille for seg. De røde kjeledressene be-



veger seg rundt som om de er ett legeme. De sier bare få ord til hverandre. Roper ikke. De klatrer på kraner og på kroppen hennes. I heisekranene på larveføtter med støtter til å balansere vekten, sitter to førere. De har øyne overalt og ligner rolige buddhaer i morgenmeditasjon. Ved små bevegelser på spakene senker og

hever de på millimeteren synkront. Som Knut Grønli har beregnet, går ikke flettene i taket. Dronningen velter seg langsomt framover, som en hvit hval.

Når nummer to skal løftes ut, kommer Knut Grønli. Han torde ikke være til stede ved den første. Han var redd for hjerteinfarkt. Etter hvert kommer Palmer også. Han er blek etter et sykehusopphold. Alle har vært nervøse for dette. Benthe har ikke sovet. Men de svære kranene som bukserer med centimeters klaring i den plutselig så trange hallen, beroliger alle med sin lavmælte buldring. Med sin eim av diesel. De danser ballett med kraner. Ballett med

tunge damer.

Det er vanskelig ikke å tenke på kranene som ømme, litt klumpete dyr. Med følsomme fingrer. De bærer damene mellom seg som om de var gyngende hengekøyer. Ved utgangsdøra gjelder det å beholde

wires to carry her nine feminine tons. The screws at her feet are loosened. She is ready for the journey.

Everything goes on so quietly. The red overalls move about as if they were one body. Few words pass between them. Nobody shouts. They crawl around on the cranes and over her body. In the two hoisting cranes on their caterpillars, with supports to balance the weight, sit the two operators. Their eyes are everywhere and they are reminiscent of peaceful Buddhas in morning meditation. With small movements on the controls, they lower and raise, synchronized to the millimetre. As Knut Grønli has calculated, the plaited hair does not hit the ceiling. The queen falls slowly forward like a white whale.

When number two is to be lifted out, Knut arrives. He did not dare to watch the first one. He feared a heart attack. Palmer also arrives. He is pale after a stay in hospital. Everyone has been nervous about this. Benthe has been sleepless. But the large cranes which lift and move with only centimetres to spare in the suddenly so crowded hall, put everyone at ease with their hushed rumbling. With their diesel vapour. They dance a ballet of cranes. A ballet with heavy ladies.

It is hard to think of cranes as tender,





roen. Flettene er millimetre fra taket, kranhjula er millimetre fra veggen. Det er et gigantisk løft i konsentrasjon – på alle fronter. Gutta i de røde kjeledressene svetter. Nummer fire står for døra. Hun vipper ned på noen digre isoporplater med magen. I motsetning til nummer tre har hun fått et litt engstelig uttrykk på vei ned. Hun holder fram det ene brystet. Det er rett før hun er ute nå. Plutselig ligger hun og ser rett på oss, megetsigende.

Morgenen etter er det jomfruens tur til å løftes ut og opp på en lang tilhenger. Benthe sitter på siste biten. Vemodet hennes må vike for den flotte arbeidsgjengens entusiasme. Dette er gutta som løfter i flokk og med glimt i øyet. Den siste gallionsfiguren ligger langflat på en trailer på vei til Unions renseanlegg. Hun snor seg på svingete veier i reservert tyngde. På kontoret er det duket for fest. Kranfører Odd Moen spanderer bløtkake med marsipanlokk. For Benthe og dansen med damene.



slightly lumpy animals – with sensitive fingers. They carry the ladies between them as if they were rocking hammocks. Calmness is needed at the exit door. The hair plaits are millimetres from the ceiling, the crane wheels millimetres from the wall. It is a tremendous exercise in concentration – for everyone. The chaps in the red overalls are sweating. Number four is just about to be taken through the entrance. She is tipped on her stomach down on to some huge sheets of isopore. In contrast to number three, she has a slightly worried expression on the way down. In a moment she will be through the door and out. Suddenly, as she lies there, she looks straight at us – very knowingly.

The following morning it is the virgin's turn to be carried out and lifted on to a long trailer. Benthe is a passenger for the last stretch. Her sadness must give way in the face of the work gang's enthusiasm. These are men who pull together and with a twinkle in their eyes. The last figurehead lies stretched out on a trailer on its way to Union's purifying plant. In the office a party is about to begin. Odd Moen, the crane operator, stands treat with a cream cake covered in marzipan. It is for Benthe and the dance with the ladies.

Det går så stille for seg.
De røde kjeledressene
beveger seg rundt som
om de er ett legeme.





THE EXPRESSION OF THE LADIES CHANGES: Five women at different stages in life. They have stood quietly for so long. They have been observed from beneath. From different angles, but from beneath. Suddenly they have been torn up by the roots, so to speak. It is fascinating to see how they react.

The woman with the small child has changed her expression while she has been standing in the same place. Seen from the side of the hall filled with all the shelves holding parts, she has looked rather strict, on guard against her surroundings. Her glance, slightly askew, turned outward towards approaching dangers. The mouth about to deliver a biting comment. While the child nestled cosily in the arch of her neck, peering fearlessly and curiously at the world around.

Seen from the window wall, she has a warm and knowing smile. Perhaps slightly roguish. It is almost as if she has two quite different personalities. The face seems rounder, more inviting and motherly. The child's attention is directed more towards her.

The virgin both stands and lies in a world of her own. She is probably more occupied with her own inner reality. Shy. But as she is lifted from her safe, youthful environment, she appears to be just as calm. Charming and

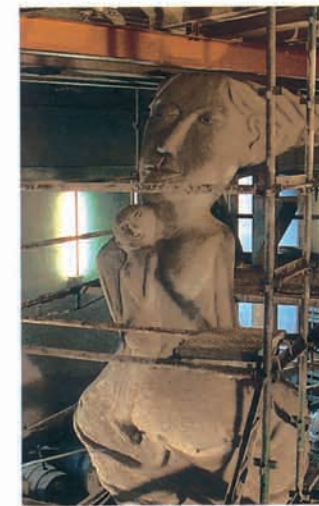
Damenes uttrykk skifter

Fem kvinner på forskjellige stadier i livet. De har stått i ro så lenge. De har blitt iaktatt nedenfra. Fra forskjellige vinkler, men nedenfra. Plutselig er de blitt rykket opp med roten, så og si. Det er fascinerende å se hvordan de reagerer.

Kvinnen med det lille barnet har forandret uttrykk mens hun har stått på samme sted. Sett fra den siden der alle materialhyllene er, har hun vært temmelig streng og på vakt mot omgivelsene. Blikket litt skrått vendt utover mot kommende farer. Munnen nesten på vei til å komme med en bitende kommentar. Mens barnet har kost seg i halsgropa og tittet trygg og nysgjerrig på omverdenen.

Sett fra vindussiden smiler hun derimot varmt og lurt. Kanskje en smule skjelmisk. Det er nesten som om hun har to helt forskjellige personligheter. Ansiktet virker rundere, mer innbydende og moderlig. Barnets oppmerksomhet er mer rettet mot henne.

Jomfruen både står og ligger i sin egen verden. Hun er nok mer opptatt av sin indre virkelighet. Sjenerert. Men idet hun løftes fra sitt trygge oppvekstmiljø virker hun like rolig. Yndig og uberørt. Hun ser ikke opp, foretrekker ikke en mine. Kanskje er det usikkerhet, kanskje tillit? Hendene holder hun over brystene.





De svære kranene som bukserer med centimetersklaring i den plutselig så trange hallen, beroliger alle med sin buldring.

untouched. She does not raise her eyes, change her expression. Perhaps it is uncertainty, perhaps trust? She holds her hands over her breast. The delicate buds on her hips leave their print on the sheets of isopore on which she rests as she leaves the hall. The queen, the oldest, stands in full feminine flower beneath the roof. She smiles flirtatiously, well aware of her powers of attraction. The young woman must herself procure strength from her. Her breasts are opulent, luxuriant. Her gaze is direct. Here is the woman who knows what she wants! When she is strapped around the waist and arms and is lifted down, the femininity of her body is less pronounced. But her gaze is still strong. The face becomes more oriental. Slightly devil-may-care. Don't try anything!

De skjøre knoppene på hoftene lager avtrykk i isoporplatene hun hviler mot på vei ut av hallen.

Dronningen, den eldste, står i fullkommen kvinnelig blomst under taket. Hun smiler flørtende og vel vitende om sin tiltrekningskraft. Den unge kvinnen må selv forsyne seg av hennes kraft. Brystene er frodige, yppige. Blikket ser rett på deg. Her er kvinnen som vet hva hun vil! Når hun får stropper rundt midje og armer og heises ned, blir det kvinnelige i kroppen mindre fremtredende. Men hun har fortsatt styrken i blikket. Ansiktet blir mer orientalsk. En anelse fandenivoldsk. Kom ikke her!

Hun er ute nå. Liggende på magen





Den siste gallions-
figuren, Dronningen
med den unge kvinnen,
troner i Skotfoss-hallen
for siste gang.



She is outside now. Lying on her stomach in the open, safely borne by two cranes. But now uncertainty arises. The naked face turned towards the ground. As though her gaze expands and darkens.

Pregnant, she lies on the trailer as in a deep sleep. Like a Greek goddess, with classical features and the serenity of centuries. When she hangs as planned, she may seem distant and sulky. The clouds are mirrored in the water beneath. A rope around her neck and the nine-ton pregnant woman floats gracefully in the air. Entranced. Enjoying every second. She gives herself up to her own feelings. She is beautiful in concrete.

i luften, trygt båret av to kraner og med flere menn rundt seg. Men nå kommer usikkerheten. Det nakne ansiktet vendt mot bakken. Som om blikket vider seg ut og blir mørkere.

Den fruktsommelige ligger på lastebiltilhengeren som i dyp søvn. Som en gresk gudinne med klassiske trekk og århundrers hvile. Når hun henger der hun skal, og man ser henne ovenfra mot siden, kan hun virke avvisende og mutt. Kald.

Skyene speiler seg i vannet under. Himmelen er lyseblå-lett over. Et tau rundt halsen, og den besvangrede kvinnen på ni tonn svever grasiøst i luften. Hentført. Nyttende hvert sekund. Hun gir seg hen til egne følelser. Hun er vakker i betong.



Dronningen velter
langsomt forover,
som en hvit hval.



INTO THE AIR BESIDE THE CANAL: Under green tarpaulins in Union's parking lot lie five beautiful figureheads. In the hall at Skotfoss they towered majestically up to the ceiling. Now it almost seems that they have lost their power.

Benthe is in despair. She has driven excitedly to the building site at Smieøya. She is visibly disappointed. Are these magnificent women going to disappear when mounted high up on the large building?

She uses the time to repair sores in the cement caused by the iron rods. It is summer and warm beneath the tarpaulin. They are to be mounted in a few days. And just as elegantly as they were borne out of the hall, they now float weightless by their necks in the air. With willowy backs and direct gaze, they show up well against a background of blue sky.

«I am unbelievably relieved now that they are mounted. Their proportions are right and they fit well on the consoles. They are just the way they should be! The calculations were correct. I had a real pain in my stomach before they were mounted.»

Benthe has a pain in her stomach for more reasons than one. She is pregnant and feeling very unwell. Three weeks of work remain after the figu-

Til værds ved kanalen

Under grønn presenning på Unions parkeringsplass ligger fem fagre gallionsfigurer. De har tatt æresrunnen dit på en seng av langtransport. I hallen på Skotfoss kneiset de majestetisk mot taket. Nå kan det virke som om de har mistet kraften og størrelsen sin.

Benthe er ute av seg. De var så fine der de sto. Hun har kjørt raskt og spent til plassen på Smieøya der renseanlegget gjøres ferdig. Skuffelsen over å se de små gallionsfigurene på bakken er synbar. Skal de flotte kvinnene forsvinne høyt oppe på det store bygget?

Hun bruker tiden til å reparere sår i sementen etter jernstengene. Det er sommer og varmt under presenningen. Om få dager skal de opp. Og like elegant som de ble båret ut av hallen, svever de vektløse etter halsen i friluft.

Med svai rygg og rakt blick tar de seg ut på en bakgrunn av blå himmel.

– Jeg er utrolig letta nå når de er kommet opp. De passer i proporsjonene og på konsollene. De er ikke for små og unnselige. De er sånn de skal være! Bereg-





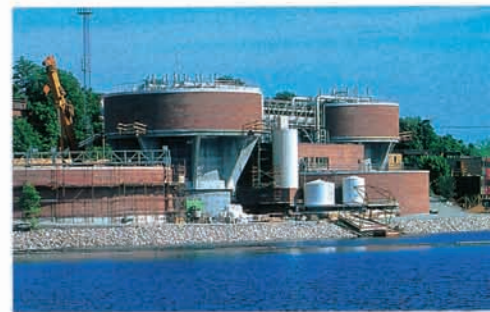
reheads are mounted. Benthe has to model the feet which were fastened with hinges to the floor at Skotfoss. They are to be cast in situ on the consoles.

Klaus Ørntoft is the last assistant. He is Benthe's lover and the father of her expected child. Together they hang in a basket high above the ground. Benthe probably feels no less nausea swinging in a basket up in the air all day long. One of them has to hold the basket in position while the other one works. It is the transition of the feet to the consoles which must be perfected. And some of the figureheads have been a little too tall for the ceiling un-

ningene stemte. Jeg hadde skikkelig vondt i magen før de kom opp.

Benthe har vondt i magen av flere grunner. Hun er gravid. Og fryktelig uvel. Det gjenstår ennå tre ukers jobb når gallionsfigurene har kommet opp. Benthe skal modellere føttene som har stått fast med hengsler i gulvet på Skotfoss. De skal støpes på plass til konsollene.

Klaus Ørntoft er den siste assistenten. Han er Benthes kjæreste og den kommende barnefaren. Sammen svever de i en kurv mange meter over bakken. Benthe blir antagelig ikke mindre kvalm



av å gynte i løse lufta hele dagen. En må holde fast kurven mens den andre arbeider. Det er overgangen fra føttene til konsollen som skal bli riktig. Og noen av gallionsfigurene har vært litt for høye for taket der de sto. De må friseres litt på toppen.

To av gallionsfigurene svaier mot veien, mens to bøyer seg mot vannflata og kan speile seg i Hjellefjorden på stille dager. Den yndige jomfruen møter lastebilene som kommer kjørende med tømmer.

Betongkvinnene er solid festet i fletter og føtter. Her vender de seg mot verden, uten å ta seg for. Men de ubeskytta kvinnene blir raskt kledd inn i plast. De skal vente der til den store dagen, dagen for avdukingen.

Etter vel utført arbeide, vanker en vakker bukett roser til kunstneren fra «Livets glade gutter». Gjengen fra Isak M. Nilsen takker for en morsom jobb.



der which they stood. They must be trimmed a bit on the top.

Two of the figureheads lean towards the road while two bend towards the water and mirror themselves in Hjellefjord on sunny days. The charming virgin greets the lorries that bring lumber to the purifying plant.

The ladies in concrete are solidly anchored by their hair and their feet. Here they must withstand wind and weather. Here they face the world without shielding themselves. But the unprotected women are quickly wrapped in plastic. They wait there for the great day to come, the day of the unveiling. After a job well done, a beautiful bouquet of long-stemmed roses arrives for the artist from «The Happy Gang». It is from the Isak M. Nilsen gang, expressing their thanks for an enjoyable job.



En må holde fast i kurven mens den andre arbeider. Det er overgangen fra føttene til konsollen som skal bli riktig.

Like elegant som de ble båret ut av hallen på Skotfoss, svever de vektløse etter halsen i friluft.



Etter vel utført arbeide,
vanker en bukett roser
til kunstneren fra
«Livets glade gutter».



FIGUREHEADS ARE CELEBRATED: The sun has shone all through August. The figureheads hang where they should – wrapped in tarpaulins. The day before the unveiling, the heavens open and it pours in sheets, as they say in Skien. Benthe has a busy week. There is much to be organized for the big day. The guests from Denmark and London have already arrived. The weather looks uncertain for the grand unveiling.

Friday, August 30th is a pale, grey day from morning on. Only a few drops dare to fall on Skien. As part of the unveiling celebration, Skien County Council has arranged a seminar about a decoration for the public room in Ibsen House. The subject is «Tomorrow's Environment» and close to two hundred participants have enrolled. Just before three o'clock the participants all make their way to Smieøya. The sun peeps forth. Benthe and Klaus, Tonje and Sarah have gone ahead to Skotfoss. The space in front of the new purifying plant is filled with people. A thrilling trumpet fanfare breaks through the chattering of the crowd. Everyone turns. Eight trumpeters stand at the entrance to the canal. They greet the seafarers who have come from Skotfos Works. The tugboat «Tøffe» with a barge, and on the

Gallionsfigurer feires

Det har vært strålende sol i hele august. Gallionsfigurere henger der de skal – med presenning over. Dagen før avdukingen kommer skybruddet. Det høljer ned, som en sier i Skien. Benthe har hatt en travel uke. Mye skal ordnes til den store dagen. Gjestene har allerede kommet fra London og Danmark. Det spøker for den storslagne avdukingen. Men fredag den 30. august er lysegrå fra morgenen av. Kun noen dråper våger seg ned over Skien. Som en del av avdukingen, arrangerer Skien kommune et seminar om utsmykning av det offentlige rom i Ibsenhuset. «Morgendagens omgivelser» er tema, og nærmere to hundre er påmeldt. Litt før klokka tre går deltakerne i rekke og rad til Smieøya. Sola gløtter fram. Benthe og Klaus, Tonje og Sarah har reist i forveien til Skotfoss. Det er tett med folk foran det nye renseanlegget.

En smatrende trompetfanfare bryter menneskemumlingen. Alle snur seg. Ved innkjørselen til kanalen står åtte blåsere. De hilser sjøfarene som kommer fra gamle Skotfos Bruk. Slepebåten «Tøffe» med en



lekter. Lekteren har fem gallionsfigurer i baugen. Det er modellene. Bak sitter førti musikere og spiller. Alt er komponert og iscenesatt av Geir Johnson.

«In natura» er laget spesielt for denne anledningen. Dype toner nærmer seg over mørkegrønt vann. Bak orkesteret kommer enda en lubben slepebåt, «Erik». Der står en rank kvinne i baugen.

Den mystiske musikken får svar. Det lyder bak oss. Igjen snur folk seg. Da ser vi det store koret. En fantastisk operastemme flerrer luften. Siri Torjesen troner i rød kjole på toppen av den største reaktoren. Vi er mange som kjenner frysningen langs ryggraden – og følelsen av å være med på noe uvirkelig.

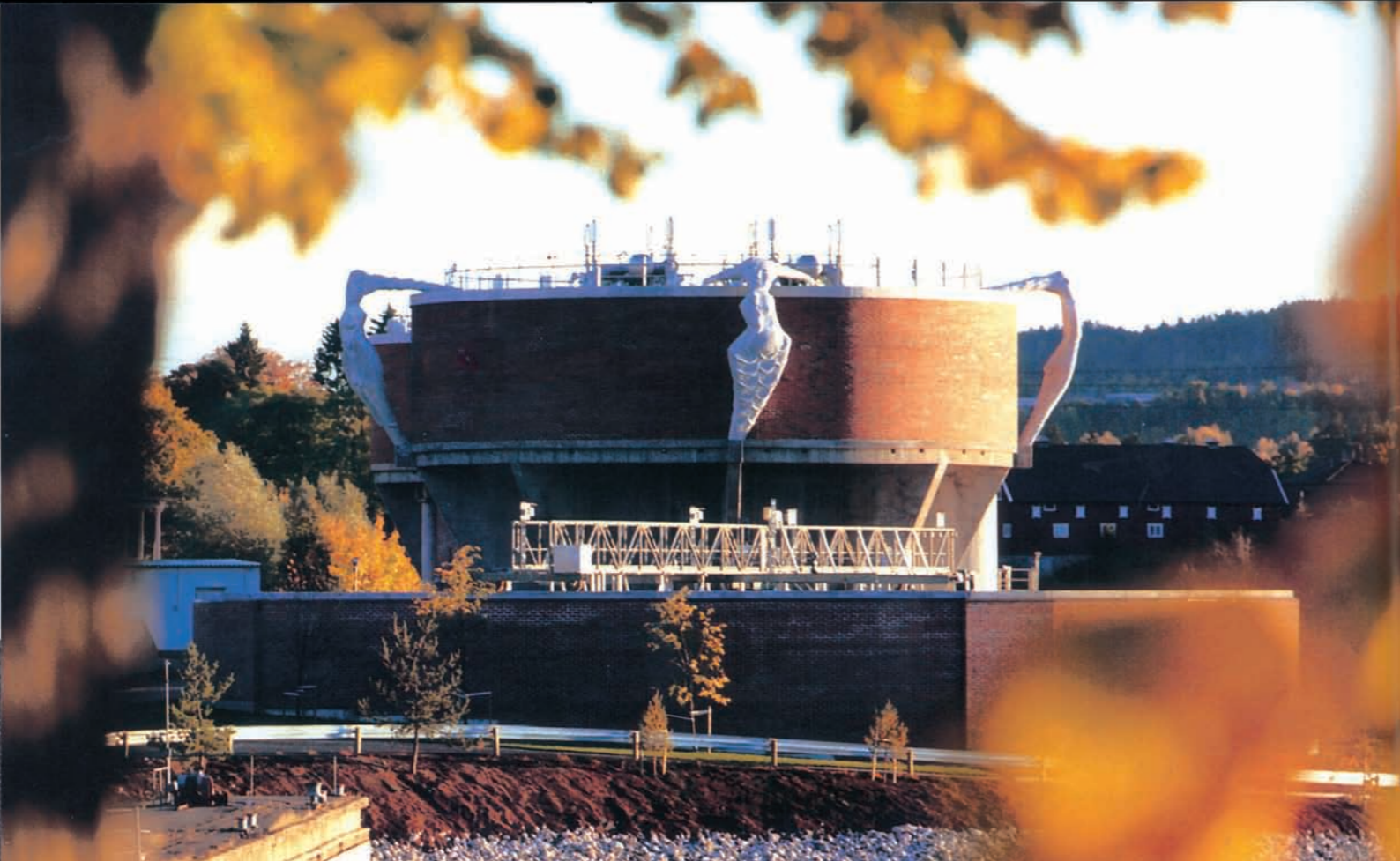
Igjen svarer orkesteret fra lekteren – som et ekko. Brummingen fra båtene blander seg svakt.

Innhyllet i et svart sjal står Benthe i baugen. Nå er det henne alle venter på. Direktør Dag Tørvold går opp på det lille podiet og ønsker velkommen. Benthe stiger iland. Det er taler fra Kværner Water Systems som har levert renseanlegget, fra ordføreren i Skien Rolf Erling Andersen og Lars Løchen fra Union. Benthe kremter og takker for båtturen og den fantastiske

prow of the barge are five figure-heads. They are the models. Behind sit forty musicians playing. All of this has been composed and staged by Geir Johnson.

«In Natura» has been specially composed for this occasion. Deep tones approach along the dark green water. An answer to the mystical music sounds from behind us. Everyone swings around again. Then we see the large choir. A fantastic opera voice splits the air. Siri Torjesen stands majestically atop the largest reactor. Many of us have goose-flesh – and the feeling of experiencing something unreal. Again the orchestra answers from the barge – like an echo. The rumbling of the boats joins in faintly with the music. Benthe stands in the prow, wrapped in a black shawl. Everyone waits expectantly for her. Dag Tørvold, the director, mounts the small platform and wishes everyone welcome. Benthe comes ashore. A speech is given by a representative of Kværner Water Systems which has delivered the purifying plant. Speeches also by the mayor of Skien and by Lars Løchen representing Union Company. Benthe clears her throat and expresses her thanks for the fantastic opportunity to carry out a dream project and for the boat trip. She thanks all her colleagues and hel-





muligheten til å få utføre et drømmeoppdrag. Hun takker alle sine medhjelpere, og hun er spesielt glad for at Jon Myhre er blitt frisk igjen. Hun stråler.

Tonje overrekker blomster til mamma.

Det er fylkesmann i Telemark Kjell Bohlin som får æren av å avduke skulpturene. Langsomt glir de grønne presenningene av og avslører hovedpersonene, en for en. Lyset faller bløtt og gult på de vakre damene. Det er fullført. Reaktorene som Benthe tenkte seg som en mage fylt av fostervann der de nyttige små mikroorganismene trives, har fått beskyttelse av fem gallionsfigurer. Fem kvinner på hvert sitt stadium i en livssyklus. De smykker Unions flaggskip.

pers. She is radiant. Tonje presents her mother with flowers.

It is the County Governor for Telemark County, Kjell Bohlin, who is given the honour of unveiling the sculptures. Slowly the green tarpaulins fall, revealing the main stars of the occasion, one by one. The golden light falls softly on the beautiful ladies. The project is complete. The reactors which Benthe saw as a stomach filled with amniotic fluid in which the useful small micro-organisms thrive, are now guarded by five figureheads. Five women, each at her own stage in a life cycle. They embellish this flagship of the Union Company.

STRONG FRONTAL FIGURES: Figureheads are not usually a part of the sculptor's repertory. These grandiose wooden figures mounted on ships' prows have always been hand-crafted products with no status in an artistic context, and as a craft they blossomed first and foremost in the days of sailing ships. Figureheads could represent renowned warriors or captains, but were often women. In the beginning they were upstanding women holding bibles, but as time passed they became more scantily dressed, more voluptuous and frivolous. Nevertheless, they were always strong and powerful women, because the function of the figurehead was to protect ship and crew from the dangers of the sea. They were the guarantee for a successful journey and the goal achieved.³

The use of women as allegorical figures was also very customary in art until the 1800s. Based on thorough studies of Christianity, on the myths of Antiquity and philosophy as well, handbooks were printed giving directions on how various virtues, ideas and qualities could be expressed by means of allegories and personifications. It appears that the figurehead is related to the traditional way of personifying the concept of trust. In one of the

Frontfigurar med kraft

AV JORUNN VEITEBERG

Gallionsfigurar høyrer ikkje til det vanlege repertoaret for ein bildehoggar. Desse staselege trefigurane til å henga i framstammen på eit skip har vore handverksprodukt utan status i kunstnarleg samanheng, og som handverk blømde det først og fremst i seglskutetida. Gallionsfigurane kunne vera namngjetne krigarar og kapteinar, men ofte var det ei kvinne. Først prektige kvinner med bibel i handa, men etterkvart blei dei meir og meir avkledd, yppige og frivole. Uansett er det alltid tale om sterke kvinner, for gallionfigurens funksjon var å verna skip og mannskap mot fårane på havet. Dei stod som garanti for at reisa ville gå godt, og at målet ville bli nådd. Å nytta kvinner som allegoriske figurar var også svært vanleg i kunsten fram til 1800-talet. Med utgangspunkt i grundige studiar av både kristendomen og antikkens mytar og filosofi, blei det laga handbøker som rettleidde i korleis ulike dygder, idear og verdiar kunne uttrykkast gjennom allegoriar og personifikasjonar. Gallionsfiguren viser seg å vera i slekt med den vanlege måten å personifisera omgrepet tillit på. I ei av dei mest nytta handbøkene på 16-1700-talet, Cesare Ripas *Iconologia*, er tillit personifisert som ei kvinne med langt, flagrande

hår og med lausthengande klede. Ho held eit skip i armane og ser tillitsfullt mot himmelen. I Ripas definisjon er tillit å erkjenne at ein er i fåre, men samstundes bevare trua på at ein kan berga seg. Det er ein eigenskap sjøfolk i særleg grad treng når dei legg ut på det farlege havet, difor held kvinna eit skip i armane. Dette symbolske universet gir meining til Marit Benthe Norheims ruvande kvinnefigurar der dei heng som gallionsfigurar på UNIONs nye «flaggskip», det biologiske renseanlegget ved hamnebasenget i Skien.

Før vi ser nærare på kva andre tydingar Norheims skulpturelle utsmykking rommar, kan det vera nyttig med ein kort presentasjon av dei fem figurane utsmykkinga består av. Desse representerer fem ulike typar eller fem ulike fasar i ein prosess, om vi skal forstå dei som det eine eller det andre står ope: Den første kvinnefiguren er svært symmetrisk komponert. Ho har blotta bryst, men bøyer samstundes hendene blygt og beskyttande framfor seg. Augo er attlatne, ho er vendt innover mot seg sjølv. Underkroppen er dekorert med ei planteliknande form som samstundes ser ut som eit dobbelt sett eggstokkar. Neste kvinne i rekkja er yppig og byr seg utfordrande fram: Med handa løfter ho det eine brystet opp. Holdninga er stolt, og blikket ope og direkte. Underkroppen er prega av ei

most frequently used handbooks from the 1600s and 1700s, Cesare Ripa's Iconologia, trust is personified as a woman with long, flowing hair and loosely-hanging clothing. She holds a ship in her arms and gazes trustingly towards heaven. In Ripa's definition, trust is to admit that one is in danger, but at the same time retaining the belief that one can be rescued. It is a quality needed by seafarers setting out on dangerous waters – that is why the woman holds a ship in her arms. This world of symbolism signifies the meaning in Marit Benthe Norheim's towering female figures, mounted as they are like figureheads on Union Company's new «flagship», the biological purifying plant beside the harbour basin in Skien.

Before looking more closely at other meanings contained in Norheim's sculptural ornamentation, let us introduce five figures which make up the decoration. They represent five different types or five different phases in a process. The composition of the first female figure is very symmetrical. She has bared her breast, but extends her hands shyly and protectively in front of her. Her eyes are closed, her mind is turned inward. The lower part of her body is decorated with a plant-like form which re-

sembles a double set of ovaries. The next woman in the row is voluptuous and offers herself provocatively. Her hand lifts up one breast. She carries herself proudly and her gaze is open and direct. The lower part of her body is marked by a large spiral form winding sinuously around her body, ending on her stomach and thereby focussing attention on it. Corresponding mini-spirals coil around on her buttocks. There is an air of pleasure and affection about the third figure. There are no arms to hamper or restrain. Her face is turned away, her eyes are closed, but a large, listening ear is turned outwards. On her stomach are the marks of a womb-like form. A line beginning in her hair and curling its way around the body suggests many associations. Perhaps it is a long strand of hair, perhaps an umbilical cord, perhaps a symbolization of the thread of life. The entire lower body of the fourth female figure is decorated with garland forms. A smile plays about her mouth and her arms are held out from her sides as if she is about to dance. Her happiness and joy is perhaps caused by the child who presses itself against her breast. The fifth sculpture also consists of two figures – a large, powerful woman and a smaller creature of uncer-

stor spiralform som vrir seg rundt kroppen, men som endar på magen og slik får han i fokus. Tilsvarende minispiralar finst på rompeballane. Over den tredje kvinnefiguren kviler det eit nytande og hengivent uttrykk. Ingen armar hemmar og hindrar. Ansiktet er vendt bort og augo er attlatne, men eit stort, lyttande øyra er vendt utover. På magen er det avmerka ei livmoraktig form. Ei linje som byrjar i håret og snurrar seg rundt kroppen, opnar for mange assosiasjonar: Kanskje er det eit langt hårstrå, kanskje ein navlestreng, kanskje ei symbolisering av livets tråd.

Den fjerde kvinnefiguren har heile underkroppen dekorert med girlanderformer. Eit smil leikar rundt munnen, og ho held armane ut til sida som om ho skal til å dansa. Grunnen til gleda og byrgskapen er truleg barnet som trykkjer seg mot brystet hennar. Den femte skulpturen består også av to figurar: Ei stor og mektig kvinne og ein mindre skapning av ubestemt alder og kjønn (men kanskje er det ein mann?). Den vesle klamrar seg til kvinna, og han strekker handa opp mot brystet hennar som for å søka kraft og vern.

Det er nokre sanslege og kraftfulle betongkvinner Norheim har skapt, og dermed går ho i dialog med ein lang kunsthistorisk tradisjon. For om den halv-nakne gallionsfiguren høyrer heime i ein lågkulturell sfære, så finst det referansar for valet hennar av motiv



også i den «høge» kunsten. Den halv- og heilnakne kvinnefiguren har lange røter i kunsthistoria. Faktisk blir den rekna som ein eigen kunstsjanger, oppfunnen av grekarane i det 5. hundreåret før Kristus. Det er såleis ikkje berre tale om eit kunstnarleg motiv, men om ei kunstform: Akta. Mest alle kunststudentar er blitt trenna i denna sjangeren, og svært mange kunstnarar, målarar såvel som bildehoggarar, har laga sine tolkingar. Meir enn noko anna emne konnoterer difor



akta «Kunst». Innafor kristen ikonografi finn ein rett nok eit meir ambivalent forhold til nakne menneske. I det universet symboliserer ofte den nakne kroppen synd, skuld og skam, og den mest avskyelege er Eva som i naken utgåve personifiserer den seksuelle freistinga.

Berre jomfru Maria går fri. Når ho blottar brystet og ammar Jesus, så er det utan negative undertonar. Som mor og jomfru på same tid, har ho blitt idealbildet på Den Gode Mor.

tain age and sex. The little one holds tightly to the woman, stretching his hand upward toward her breast as though seeking strength and protection.

They are sensual and vigorous, these women in concrete that Norheim has created, and she enters into a dialogue with a long art history tradition. The half-naked figurehead may belong in a low cultural sphere, but references for choosing her as a subject are also found in so-called «fine» art. Both the half clad and the wholly naked female figure have deep roots in art history. It is, in fact, considered a separate art genre, introduced by the Greeks in the fifth century B.C. Thus, it is not merely a question of an artistic subject, but of an artform – the nude. Almost all art students are trained in this genre, and very many artists, painters as well as sculptors, have created their interpretations. Therefore, to a greater degree than any other motif, the nude denotes «Art». In Christian iconography there is, a more ambivalent attitude to nakedness. The nude body often symbolizes sin and shame, and the most loathsome of all is Eve, who in her nakedness, personifies sexual temptation. Only the Virgin Mary is guilt free. When she bares her breast to nurse

Jesus, there is no negative undertone. As mother and virgin, she has become the ideal icon of The Good Mother. Norheim's figures conform with this equivocal tradition. As is customary in the tradition, the figures are idealized and not portraits of specific women. The bared upper body which signals immediately that we are facing mythological creatures or allegorical figures. Nor is it merely incidental that it is the upper body that is unclad and the breast that is emphasized. The area of the bosom is the seat of the heart. At the same time, Norheim plays on the many implications associated with the breast. The breast is seen as both a natural and a sexual attribute, and as a source of nourishment it implies security and protection. By proudly and shamelessly showing this soft and feminine part of her body, Norheim's female figures convey strength and freedom. But there is no emphasis on the emotional bond between mother and child. Although one is obviously happy, the two mother figures show no active solicitude, even though their bodies provide protective cover. The huge dimensions of the figures and the constant touching on sensuality and fertility, nourishment and protection, lead one's thoughts to depictions of female deities in pre-Chris-

Norheims figurar føyer seg inn i denne tvetydige tradisjonen. Som vanleg er i aktsjangeren er dei idealiserte og ikkje portrett av bestemte kvinner. Det klåraste teiknet på det er dei blotta overkroppane som straks signaliserer at vi står overfor mytologiske skapningar eller allegoriske figurar. Det er heller ikkje tilfeldig at det er overkroppane som er avdekte, og brysta som er framheva. Brystsona er hjartetts plass, og i vår kultur reknar vi gjerne hjartet som kjelda for store og alvorlege kjensler. Samstundes spelar Norheim på dei mange tydingane brysta kan vera berarar av. Brysta er både rekna som natur og seksuelle attributt, og dei er ei kjelde for næring, noko som inneber tryggleik og vern. Ved stolt og skamlaust å visa fram brysta, denne mjuke og kvinnelege delen av kroppen, som eit usårleg område, formidlar Norheims kvinnefigurar styrke og fridom. Derimot er det ikkje lagt vekt på det kjenslemessige bandet mellom mor og barn, som så ofte elles i bildekunsten. Dei to morsfigurane viser inga aktiv omsorg, sjølv om den eine er tydeleg glad, og sjølv om kroppane deira gir beskyttande ly.

Figuranes store dimensjonar og krinsinga rundt det sanslege og fruktbare, nærande og vernande, fører tankane til framstillingar av kvinnelege guddomar i førkristne religionar. Desse «urmødrene» symboliserte det fruktbare og livgivande, og i primitive

kulturar der menneske lever i harmoni med jorda og syklusane i naturen, er det fruktbare alltid heilag. Den nye kvinnerørsla, som sidan slutten av 1960-talet har satt sterke spor i vestleg kunst og tenking, førte med seg ei fornya interesse for kvinnehistorie og ei søking etter nye og positive bilde å identifisera seg med. Mange kvinnelege kunstnarar har dei siste tiåra skapt klare motbilde til dei stereotype kvinnebildra som rår i kunst såvel som i reklame og film, og den såkalla Gudinnerørsla har på liknande vis gjort opprør mot jødisk-kristen gudssymbolikk. Norheims utsmykking kan tolkast i lys av begge desse «strategiane». Sanseleg lyst er skildra utan automatisk å bli kopla til synd og skam som i den tradisjonelle kristne ikonografien, samstundes finst det ein åndeleg dimensjon i slekt med det gudsbildet Gudinnerørsla står for. Somme har hevda at det viktigaste bidraget frå denne rørsle er bildet av den skapande guden som Mor og Gudinne. Eit mykje nytta - om enn mangetydig - symbol i denne samanhengen er spiralen. Sidan spiralen kan strekkast og trekkast saman, har den blitt brukt som eit symbol på fødsel og død. Som virvelen kan den stå for den livgivande energien i naturen, og den er blitt nytta som eit symbol for den skapande krafta, det kvinnelege og fruktbare. Alle desse tydingane gjer seg gjeldande i møtet med Norheims skulptur der spiralfor-

tian religions. These earliest mothers symbolized fertility and life-giving, and in primitive cultures where man lives in harmony with the earth and nature's cycles, fertility is always sacred. The new feminist movement search for new and positive pictures with which to identify. Many women artists have created clear anti-pictures in opposition to the stereotype female picture which prevails in art advertising and films, and similarly, the so-called Goddess Movement has rebelled against Jewish-Christian God symbolism. Norheim's figures can be interpreted in the light of both these «strategies». Sensual desire is depicted without automatically being tied to sin and shame, as in traditional Christian iconography, while at the same time there is a spiritual dimension related to the picture of God which the Goddess Movement stands for. Some have maintained that the most important contribution from this movement is the picture of the God of creation as Mother and Goddess. A much-used symbol in this context – although open to many interpretations – is the spiral which can be stretched and retracted, and is a symbol of birth and death. Just as the whirl, it can represent creative strength, femininity and fertility. All these interpretations

are evident in Norheim's sculptures. The vital force and the feminine Eros which radiate from these female figures is closely tied to their life-giving capabilities. Many feminists object to what they perceive as essentialism in the Goddess-Movement. In western philosophy women have always been connected with material nature, not matters of the soul and spirit, and this kind of thinking can be traced back to precisely those myths in which nature and earth were associated with a feminine mother god. By attaching women's identity and their very being so closely to their life-giving potential, women are once again reduced to biology and body. At the same time, however, it would be wrong, if women were to underestimate and disclaim the knowledge they receive through menstruation, pregnancy and childbirth. Although pregnancy and motherhood have not meant the same for women at all times, they are inescapable realities. It is, therefore, important that art takes up such experiences for examination and Norheim's sculptures also deal with these questions. We cannot avoid the fact that to bring forth human life is a condition for the perpetuation of the human race. Today this fact contains a huge

ma snor seg dynamisk rundt den eine kvinnefigurens kropp. Livskrafta og den kvinnelege Eros som desse kvinnefigurane utstrålar, er nøye forbunde med deira livgivande evner.

Mange feministar tar avstand frå det som dei oppfattar som essensialisme i gudinnerørsla. I vestleg filosofi har kvinner alltid vore kopla til materie og natur, ikkje sjel og ånd, og røtene for den typen tenking kan nettopp førast tilbake til mytane der naturen og jorda var forbunde med ein kvinneleg modergud. Ved

å knytte kvinners identitet og vesen så sterkt til deira evne til å gi liv, blir kvinner på nytt reduserte til biologi og kropp. Men samstundes ville det òg bli gale om kvinner held fram med å nedvurdera og forneka dei erfaringane og kunnskapane kvinner får gjennom menstru-



asjon, svangerskap og fødsler. Sjølv om graviditet og moderskap ikkje har betydd det samme for kvinner til alle tider, så er det realitetar vi ikkje kjem bort frå. Det

er difor vesentleg at kunsten tar opp slike erfaringar til undersøking, og Norheims utsmykking handlar også om dette. Vi kjem aldri bort frå at det å bera fram menneskeliv er eit vilkår for fortsatt menneskeleg liv. Dette rommar ei ekstra stor utfordring i dag som vi står overfor ein flora av reproduksjonsteknologiar som framover kan brukast til å nedvurdera graviditet og fødsel, kommersialisera det å føda og på sikt gjera kvinnekroppen heilt overflødig. Teknologiske nyvinningar kan føra til det gode eller det vonde, og her spelar utsmykkinga på lag med renseanlegget den prydar som ei hyllest til dei naturlege, biologiske prosessane.

Som kunst representerer Norheims utsmykking det motsette av industriproduksjon, og på fleire plan kan vi seia at utsmykkinga tilfører verksemda nye verdier. Desse figurane vitnar om tillit til kroppens erfaringar og kvinners krefter. Sansselege som desse kvinnefigurane er i heile si utforming, må dei liva godt opp i det mannsdominerte miljøet. Samstundes opnar referansane til gamle skapingsmytar for ein åndeleg dimensjon som sikkert heller ikkje er dagleg kost i ein høgteknologisk fabrikk basert på rasjonelle tankeformer. Det viktigaste ved Norheims gallionsfigurar er likevel funksjon dei har som vernesymbol og vegvisarar for ein miljøvennleg kurs for fabrikkens framover.

challenge as we face the abundance of reproduction technologies which may be used in the future to degrade pregnancy and childbirth, to commercialize child-bearing and in the long run to make the female body totally superfluous. Technological developments may lead to either good or bad, but in this case artistic decoration is playing on the same team as the purifying plant it adorns, as a tribute to natural, biological processes.

As art, Norheim's ornamentation represents the opposite to industrial production and we can safely say that on several levels this decoration adds new qualities to the factory. These sculptures bear witness to faith in the body's experience and women's strength. Sensual throughout, as these feminine figures are, they must invigorate a male-dominated milieu. At the same time, references to ancient myths of creation open up a spiritual dimension which is certainly not everyday fare in a high-technology factory based on rational thought patterns. Nevertheless, the most important aspect of Marit Benthe Norheim's figureheads is their function as protective symbols and as a signpost for the factory's future environmental protection policy.

JORUNN VEITEBERG

THE ORIGINS OF «IN NATURA»: This work was born of an impulse. In the autumn of 1995 I met Marit Benthe Norheim at a cultural conference in Trondheim. She spoke about the work she was doing, and our conversation resulted in a very special collaboration. Benthe was attracted by my ideas of creating a ceremony for the unveiling; one to follow the figureheads symbolically from Skotfos to their place at the purifying plant at Lake Hjelle.

For me, the first stage was to find musical inspiration. At all seasons I visited the district in order to examine wind and acoustical conditions along the river. I had to remember that the work was to be written for amateur musicians. The solution was to create music based on distinctive instrumental characteristics. Brass instruments can be played with the help of natural tones, tones created when the musician varies the mouth position.

«In Natura» consists of eight movements and was played down the river by forty musicians from the Nanset Band. We do not know how many heard the music, and I am grateful for the opportunity to describe the ceremony in this publication.

GEIR JOHNSON

Om tilblivelsen til «In Natura»

AV GEIR JOHNSON

Dette verket ble til ved en innskytelse. Høsten 1995 møtte jeg Marit Benthe Norheim på en kulturkonferanse i Trondheim. Hun fortalte hva hun holdt på med, og samtalen munnet ut i et spesielt samarbeid. Benthe likte ideen om å skape en musikalsk seremoni rundt avdukingen, som symbolsk skulle følge figurene fra Skotfoss til renseanlegget ved enden av Hjellevannet.

For meg lå første ledd i å hente musikalsk inspirasjon. Jeg oppsøkte området på ulike årstider for å kjenne på vindretning, akustiske forhold langs elva. Jeg måtte tenke på at verket skulle skrives for amatør-musikere. Løsningen var å skape musikk som tok utgangspunkt i instrumentenes særegenhet. Messinginstrumenter kan spilles ved hjelp av naturtoner, tone- ne som kommer når musikeren varierer munnstillingen.

Musikken til «In Natura» besto av ialt åtte satser som ble framført nedover elva av førti musikere fra Nanset Musikkorps på en flåte med modeller av skulpturene i baugen. Hvor mange som fikk hørt det av beboerne i Skotfoss vet vi ikke, men derfor er det fint å kunne knytte dokumentasjonen av seremonien til denne bokutgivelsen.

1996 © Kjersti Bache

Tekst: Kjersti Bache

Engelsk oversettelse: Elinor Ruth Waaler

Foto: Tom Riis

Grafisk design og produksjon: OK grafisk byrå as

Repro: Larvik Litho as, OK grafisk byrå as

Trykk: Larvik Offset & Silketrykk

Innbinding: Gjøvik Bokbinderi

Papir: Smussomslag: Americana 118 g Urban Mist,

Forsats: Countryside mineral 100 g kvarts,

Materie: Silverblade 130 g

Norsk tekst i boka er satt med Utopia 10/18 pt.

Engelsk tekst er satt med TheSans SemiLight italic 8/13,68 pt.

Opplag: 1500

ISBN 82-994076-0-5



Tom Riis
Frilansfotograf, Skien



Kjersti Bache
Journalist, Larvik